

ЛУЧА

КЊИЖЕВНИ ЛИСТ

ДРУШТВА

„ГОРСКИ ВИЈЕНАЦ“

ГОДИНА VI — СВЕСКА IV

НАЦИОНАЛНА
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

УРЕДНИК:

Проф. ЛАЗАР Т. ПЕРОВИЋ.

ЦЕТИЊЕ,

К. Ц. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

1900.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ПИСМО КЊАЗА ДАНИЛА I-ог, ГРАХОВЉАНИМА.*)

Из збирке: Дионисија Миковића, игумана.

„Одъ Нас Данила Петровића, Княза Црногорскога и Брдскога, њ Правительствующега Сената, Попу Сави, Паю Ездову, Ристу Лакову, Јову Миркову, Јовану Лазареву, и свиѣма Граховлянима. Поздравъ!“

[М. П.] „№ 124.“

„Даємо вы на знанѣ да имате свакоему Граховлянину явити, нека се сваки враћа на свою кућу, и да раде, и пасу стокомъ у свою Границу. А жестоко забранюємо да сваки одъ Туракахъ сѣди съ миромъ, а ни Турцы васъ заѣватѣ неће. Зато поданасъ ако бы се нашао кой Граховлянѣнъ или ускокъ кой е у Грахово, и преступио ову нашу запов'ѣдъ, таковы преступникъ неће ни с чимъ платити до своѣмъ жи- вотомъ.

Аколи бы Турцы по садъ заѣли кога Граховлянѣна, да се нема Граховлянѣн светити, но да дођу на Цетинѣ да при- кажу Господару по наредби Господина Кавал'ѣвскога.

И дасте здраво!

Цетинѣ, 3. Марта 1853. года.

*) На печату је урезан српски државни грб. — Слова су у њ избли- жећела.

И. М. СЈЕЧЕНОВА.

Из науке о човјечијем животу

(физиолошки одломци)

превео: **Ј. С. Кујачић.**

(Наставак.)

Сад нам неће бити тешко, да пређемо од те схеме на решавање питања о привлачној снази грудног коша. Само не треба заборављати, да је у схеми срце притезало воду из чаше усљед тога, што је притисак из њега на воду био мањи од притиска, кога је чинио на исту воду атмосферски ваздух изван лијева. Исто тако треба да докажемо, да је у грудном кошу ваздушни притисак на срце и на крвне суде мањи од атмосферског притиска. У мало прије споменутој схеми то није требало ни доказивати, јер се привлачна снага срца изазивала вјештачким извлачењем, ~~TRJ~~ разређивањем ваздуха око срца. У природном грудном кошу није тако. Овдје је срце с почетком крвних суда окружено растегнутим плућима, која га прижимају предњем зиду грудног коша. Дакле, овдје се може говорити о притиску плућа а не ваздуха на срце. Да видимо, колик може да буде тај притисак. Већ је прије било казано, да су плућа растегнута у грудном кошу преко мјере свог природног објема и да то растезање зависи од притиска, ког чини атмосферни ваздух изнутра на плућа. Према свему, што је речено, види се, дакле, да плућа притискају сваки предмет, који лежи изван њих у грудној дупљи, и тај притисак могао би уз најповољније погодбе да је једино једнак атмосферном, т. ј. да се снага, која притиска на плућа изнутра, пренесе на спољашњу њихову површину без икаквог губитка. Али ми смо мало прије видјели, да се плућа, као и друга еластична тијела, противе растезању и непрестано теже, хоће, да се скупљају. Зато и мора снага, која проузрокује растезање, да се непрекидно бори са својим противником — скупљањем, т. ј. да се троши на радњу, потребну за произвађање растезања. И тако, величина снаге за растезање не може уз такве погсдбе да пређе без

уштрба преко плућнијех граница, — овдје она мора бити мања од атмосферног притиска, који растеже плућа изнутра, управо толико мања, колика је била сума смешња, које су чинила плућа при свом растегању. Дакле, заиста је притисак, кога чине плућа на срце и на крвне суде, што се налазе у грудној дупљи, мањи од атмосферног. А на вене, што се налазе изван грудне дупље, притиска цијела атмосфера, што и помаже, да се венозна крв из тјелесне периферије притеже лакше у грудну дупљу. Збиља, замислимо једну каучукову цијев, која је с обје стране зачепљена, и нека је та цијев напуњена, рецимо, водом. Тако. Сад узмимо је једном руком за један а другом за други крај и стиснимо је, али не једнако на оба краја, него на један јаче него на други; — шта ће да буде? Без сумње течност ће поћи по цијеви од краја, који смо јаче стиснули оном другом с мањим притиском. То се исто дешава и с венама.

Чак се и после смрти венозна крв притеже у грудну дупљу, т. ј. и онда, кад је дисање престало. Кад је тако у мртвој љешини, за живота венозна крв мора да улази у грудну дупљу, разумије се, далеко енергичније, јер јој сам акт дисања помаже. Механизам дисања, као што је сваком познато, састоји се у томе, што се плућа час раширују (дисање) час опет скупљају (издисање). Кад се сврши мирно издисање (ваздуха), плућа остану неколике секунде у положају, у ком се обично налазе у љешинама; после тога опет се раширују и т. д. Мало прије је речено, да је и у љешинама притисак, ког чине плућа на срце, мањи од атмосферног. А у живом тијелу за вријеме дисања он мора бити још далеко мањи: при удисању плућа се све више и више растежу и услед тога с већом снагом теже да се скупе, а чим је већа снага скупљања, тим је мањи притисак са стране плућа, јер се снага, с којом теже растегнута плућа да се скупе, мора одузети од атмосферног притиска. Према томе у живом чељадету или другој којој му драго животињи грудно притезање се или увећава (за вријеме удисања) или умањава (за вријеме издисања). То се може на два начина врло јасно доказати. Реци коме год нека, колико је могуће више, продужи акт удисања, т. ј. нека удине колико год може више, једном за другом и ти ћеш опазити, да лице у тог чељадета почиње да блиједи, т. ј. у њега се усиљава ток венозне крви срцу. Насупрот, ако се станемо натезати, т. ј. стискати помоћу грудних мишића грудни кош и плућа, то ће нам лице да поцрвени и вене да се надму. То зависи од тога, што притисак на срце и на почетак крвних суда постаје већи од ат-

мофферног — привлачна снага грудног коша пропада и крв се зауставља у венама.

Према томе, ако ћемо се држати упоређења крвне с водопроводном системом, — исцрпљује се овијем, што је довдје речено, све што се тиче радње воденог резервуара, а тако исто и суме свију справа, помоћу којих се удаљавља нечиста, већ употребљена вода. А сад, према плану, којег се држимо, говорићу о механичким погодбама, уз које излази храњива течност из унутрашњости крвних суда, т. ј. ја ћу да говорим о справама еквивалентним онијем славинама, на крају водопроводнијех цијеви, т. ј. кроз коју се добијала чиста вода за домаћу употребу.

Већ је у уводу било речено, да је веома потребно, да крв или бар неки њезини саставни дјелови, изађу из системе крвних суда; тако смо исто у уводу казали, да је крв једина храњива течност, која притијече свијем органским дјеловима у тијелу. Узгред смо на истом мјесту споменули, како се по свему тијелу ушљед животне радње распада, т. ј. троши животна грађа, и како се у исти мах овај губитак попуњава новом и свјежом материјом, коју крв доноси из хране. Према томе, да како, крв би морала да излази из својих суда свуда по свему тијелу, да непосредно умије, или ако хоћете, додирне сваку тачку, сваки мликил нашег тијела. Из тога се већ јасно види, да су капилари најгодније мјесто за излажење храњиве течности (крви) из крвних суда, јер у капиларној мрежи гранање крвне системе достиже свога максимума, а крвни потоци продиру кроз сва тјелесна ткива, приближујући се један другом, често пута, на веома мало микроскопско растојање.

Али како може течност да излази из суда, кад на њиховим зидовима, како је било већ речено, нема никаквијех шупљина? На то ће нам питање најбоље одговорити ова проба.

Узмимо један стаклени цилиндер, али без дна, т. ј. да је отворен и с једне и с друге стране, подапнимо га с једне стране расквашеном (раскисјељеном) у води животињском (говеђом или овчом) бешиком, а с друге стране зачепимо га плутним чепом. Сад, кад смо то урадили, ударимо кроз чеп одугачку (од метра или још више) стаклену цијев. Дно на нашем цилиндру, т. ј. бешични зидови су много дебљи (може бити око сто пута) од капиларних суда, и на њима нема, као и на зидовима власастих суда, никаквих видљивијех шупљина, па ипак ће кроз њих — у нас кроз дно нашег цилиндра — проћи

вода, само ако се налије у цилиндар у извјестној количини. Ако је стуб воде над препоном мали, то вода неће проћи кроз њу; ако се почне вода прилијевати, т. ј. ако се почне увећавати водени стуб над препоном, вода ће почети да пролази, најприје по мало а за тијем паралелно количини присуте воде све више и више. То исто видимо, кад циједимо какву-год течност кроз артију, која је за тај посао удешена. До душе, кроз артију течност почиње брзо да пролази, јер су шупљине на артији веће него на животињским препонама; али и овдје с увећавањем воденог стуба увећава се и количина проциједене течности. Помоћу сличнијех проба одавно је већ познато, да уопште, кад се каква течност циједи кроз препоне животињског поријекла, ефект зависи од величине пора (шупљиница) и од висине стуба дотичне течности, која притиска на препону. Што су ситније поре у зидовима препона, тим мора бити височији стуб течности, коју смо узели да циједимо. Разумије се, тако рећи, само собом, да, што су ситније поре у ћедилу, тим се јаче оне одупиру и сметају узетој течности, да се кроз њих циједи; другијем ријечима, што су мање поре у ћедилу тим мора бити јача снага (тежина течног стуба), која ће прогонити течност кроз њих. Из овога се види, да се течност може и мора циједити кроз животињске препоне, па ма како оне биле дебеле, само ако су повољне погодбе за тај посао.

Дакле, мислим, да је ријешена прва половина нашег питања. Још нам остаје да ријешимо, да ли постоји у крвној системи снага, која би одговарала течном стубу у нашој проби, т. ј. да ли постоји така снага, која би могла да изгони крв или течни њезин дио кроз дуварове властитих суда, и ако постоји одакле је.

Нека ми је дозвољено, да се и овом приликом послужим аналогijом из свакидањег живота, која нам је помагала много пута, кад смо морали да рјешавамо какво-год важно питање. Сигурно су многи од читаоца видјели ватрогасно пријевсо, кад помоћу њега ватрогасци гасе какав-год пожар, т. ј. кад оно ради; други ће опет бити видјели она пријева, којим у потоње вријеме полијевају улице у варошима. Е, добро, кад сте видјели; сад обратите пажњу на стање пријева у вријене радње и ви ћете лако опазити, додирнув га руком, да се пријевни видови налазе у натегнутом стању под утјецајем течности, која пролази кроз њега. Ако је пријево слабо, то ћете опазити и резултат његова напрегнућа, т. ј. ви ћете видјети, како

кроз сваку и најмању шупљиницу његову избијају водени пишци. Узрок напрегнућа цријевних зидова није тешко погодити, и мало повише пажње ће нам га потпуно објаснити. Ако се вода увлачи у цријево слабо и лагано, то ће му и зидови бити мање и слабије натегнути. Напротив, при силном увлачењу и цријево се јаче натезе. Из цријевнијех шупљиница ће у првом случају вода тек по мало да бризга, а у другом ће да избија јаким и високим пишцима, и што је силније пумпање, тим ће и пишци бити јачи и височији. Напрегнутост цријевнијех зидова може још и друкчије да се измјењује, а да се ни мало не мијења снага пумпања. То ћемо лако постићи, ако почнемо да измјењујемо величину излазног цријевог отвора, помоћу мале славине, која се може лако да okreће и тијем својим окретањем да умањава или увећава излазни отвор. Ако се сада на тај начин умањи излазни отвор, то ће се напрегнутост цријевнијех зидова увећати, а пишци из шупљинице ће почети да јаче бију, али ће зато воде излазити далеко мање. Но вазда није тако. Може се ударити да и кроз сужени излаз изађе онолико исто воде, колико је изашло кад излаз није био ни мало сужен. Ово бива, кад се увећа радна снага пумпања, т. ј. кад се почне јаче да пумпа. У оваком случају, да како, још се више увећава напрегнутост цријевнијех зидова, која зависи од тога, што се увећава притисак, ког чини вода на цријево изнутра. Дакле у опће снага, која угони воду у цријево, врши два посла (ефекта): прогони по цријеву извјесну количину течности и притиска на зидове, који се ушљед тога растежу, ако су еластични. Оба ова посла или ефекта налазе се у обратном одношају један према другоме: што је у цријеву уз непромјењљиву снагу пумпања мања сума сметња*) (што је цријево краће и излазни отвор шири), које не даду течности, да из њега излази, тим ће изаћи виша количина течности за исту јединицу времена (обично се узима за таку јединицу једна минута). Осим тога ће остати неутилизираним мањи процент снаге, која угони воду у цријево, јер се у таком случају не троши сувише (снаге) на бескорисни притисак на цријевне зидове. На супрот, што су сметње јаче, то се снага више троши на сувишни притисак на зидове а мање на брзину тока узете течности.

По свој прилици постоје сличне погодбе и у крвној системи, гдје срчани желудци својом снагом уgone крв у суде и

*) Сметња, која не да течности, да иде кроз цријево, зависи од међусобног трења самих њезиних саставних дјелића.

гдје течност мора да се протискива кроз онако уске каналиће власастих суда. Ово се особито добро види у артеријалној мрежи, гдје капилари чине као неку врсту веома уских излазних отвора. За нас је баш и важно да знамо, да ли крв чини притисак на зидове ових сићушних капилара, јер смо сами мало прије рекли, да се филтрација течних крвних дјелова дешава већином, ако не сасвијем, у овом дијелу крвне системе.

По срећи ово се питање решава врло лако и веома просто. Притисак, кога чини крв на зидове артерија и вена, мјери се лако помоћу веома просте справе, која се зове манометром. То вам је савијена у облику латинског слова U стаклена цијев, у којој се налази наливена жива. И једно и друго кољено подијељено је на милиметре, да се може да зна, колико се спушта или диже жива под утјецајем разних узрока. У једном кољену наливена је поврх живе слана вода, тако звани физиолошки раствор кухињске соли, који не да крви да се сипи. Ово се кољено манометра спаја помоћу танког каучуковог цијева с једном другом стакленом цијеви, која се уводи једним крајем у прорезни крвни суд, у ком хоћемо да измјеримо крвни притисак. На тај ће се начин предавати манометру, т. ј. живи, која се у њему налази, крвни притисак, па на крв текла у ком му драго правцу. Услед тога ће се жива у кољену, што стоји у свези с деточнијем крвним судом, спустити на неку одређену висину, а у другом насупрот подићи на тако исто растојање; така измјена у живином положају учиниће, да имамо у манометровим кољенима два неједнака стуба, који се ипак држе у равнотежи. Шта је узрок, да се тако неједнаке двије масе, које раде неједнаким снагама, ипак одржавају у равнотежи? Ево шта. Велики стуб је једнак маломе стубу, плус притиску, кога чини крв изнутра на зидове дотичног суда. Велики је стуб живе у манометру мјера за крвни притисак на судне зидове. На тај је начин нађено, да се крвни притисак мало по мало умањава идући од срца периферији и да се у власастим судима спушта до притиска, кога би чинио стуб живе од 100 м. м. У танким венама одма с друге стране капиларне мреже крвни притисак још више пада; ту он долази чак до 50—45 м. м. Дакле, притисак у капиларима, који вежу артеријалну с венозном системом, мора бити међу 100 и 50 м. м. Ако се узме, да је он једнак притиску, кога би чинио живин стуб од 75 милиметара (жива је 13 пута тежа од крви), имаћемо следеће:

Филтрација или цијеђење кроз власасте суде налази се у исто таким погодбама, као кад би доњи крај цилиндра био подапет препоном начињеном из капиларних зидова а над њом би стајао стуб крви од готово једног метра висине (75 м. м. \times 13 = 975 м. м.). Ако обратимо пажњу на веома танке зидове властитих суда, — молим да се не заборави, да је цио судић тањи од најтањег кончића из најфиније паучине, па ипак је шупаљ и има дакле своје зидове, — то можемо слободно бити увјерени, да је овакав притисак доста јак да може прогнати крв кроз капиларне зидиће. Тим прије можемо бити увјерени у то, што наука има у рукама цијели ред факата, који потврђују филтрацију течних крвних дјелова кроз зидове крвних капилара. О најважнијим фактима и доказима биће говора мало доцније. А сад ћу ја да наведем један веома поучљив резултат, који је наука добила уштрцавајући воду у артерије мртвијех лешева. Кад вода не би пролазила кроз зидове капиларне мреже, то би она морала, кад би се н. пр. уштрцала у главну артерију једне ноге или руке, сва изаћи из главних вена тог истог органа. Али нам пробе говоре, да то није тако. Кад се постепено уштрцава вода у артерију, то из вена излази све мање и мање, а међутим се орган, рецимо ноге, све више и више надима, као да, би рекао, отијеће. Ако кли се уштрцава у исте артерије и у истим приликама течност (н. пр. густо раствор шећера), која се тешко циједи кроз зидове капилара, то се никаквог надимања ни отијецања не дешава нити се опажа.

Према томе се дакле крвни притисак на зидове власастих суда, производећи кроз њихове сићушне поре филтрацију крвне плазме, јавља веома важном чињеницом, управо веома важним животним прилагођивањем, помоћу ког пластична и динамична (радња) крвна грађа може и долази у непосредни додир с ткањима. Ето то прилагођивање, та важна чињеница и одговара оним славинама у водопроводним цијевима.

(Наставиће се.)

З А Р А З Н Е Б О Л Е С Т И .

Популарни чланак

од Р. С. Кљисића, медицинара.

II.

Скарлатина (фрус).

Скарлатина је дјечија болест и, јамачно, мора бити признана за веома честу и опасну, а по својој приљепчивости заузима готово прво мјесто међу заразним дјечијим болестима. Она брзо прелази са једног болесног дјетета на другу здраву дјецу и, тако, за кратко вријеме њоме оболи већи дио дјеце вароши или села. Прелазећи из једне куће у другу, болест ова (као потоп) обухвата цијелу варош или село и ствара таким путем скарлатинозну епидемију, коју је трудно уништити и у оним државама, гдје медицина стоји на високом ступњу развића.

Овај велики непријатељ дјечији (скарлатина или као што наш народ каже — фрус) појавио се је у Јевропи у 16 вијеку и сада је већ распрострањена по свему земаљском шару.

У колико је до сада познато, болест ову изазива једна врло отровна, сићушна животињца — бацила, која, не гледећи на велике успјехе медицине, није још сасвијем подробно изучена. Извјесно је, да заражење скарлатинозним бацилама бива разним путевима, но већином дисањем оуженог бацилама ваздуха, особито пак тицањем скарлатинозних болесника, њихових хаљина и других ствари, које су биле са њима у додиру.

Посље ово неколико ријечи, које се тичу опћега карактера приљепчивости и опасности ове болијести, на првом мјесту треба нам проговорити о признацима и току скарлатине а затим о методу лијечења, који је медицина успјела до сад пронаћи противу овог дјечијег бича. *)

Први признаци скарлатине пројављују се грозничавом дрхтавицом, пред почетком које, већином, бива бљување. За

*) Говорећи — дјечијег, ја подразумевавам дјецу од 2—10 година.

овима, такозваним, првим признацима јавља се *малаксалост дјетета, клонулост, главобоља, глухоћа и санивост*. Температура тијела брзо (а не као код тифа постепено, о чему је говорено у нашем I. чланку) долази до 39—41°ц. и, дијете за неколико часова пред тим будући здраво, сада гори као огањ и обали се на опћу слабост и малаксалост. Језик је бијел и апетит одсуствује. При разгледању усти, лако се је убједити, да су крајници опухли и да је ждријело врло црвено. Као што већ рекосмо, температура болесног дјетета брзо расте и већ при свршетку првога дана боловања долази до 40°ц., а често пута и више (41°ц.). Пулс веома често удара (140—160 удара у 1 минути); кожа је суха и врућа, лице је црвено а такође и очи. По овим првим признацима са којима се *скарлатина* почиње, могуће је судити, да се почиње нека опасна заразна болест, но да ли је то *скарлатина* или нека друга, по признацима њој слична, болијест, по реченим признацима није могуће с увјереношћу казати, бар за прве два дана боловања дјетета.

Најјаснији признаци *скарлатине* обично се јављају други или трећи дан боловања, болови се у грлу јачају, а на кожи врата и прсију излазе неке *црвене пушице*. По кад-кад пушице ове излазе не само на кожи врата и прсију, него и на кожи трбуха, нога, рука, на и на лицу. Кожа је сува и црвена. *Скарлатинозне пушице* готово никада не излазе на кожи чела и около усти. Највећма пушице излазе на врату и прсима, у неколико мање на трбуху, ногама и ртеници.

За вријеме излажења ових пушица и други се признаци усиљују — температура долази до највишега ступња (40—41°ц.), болови грла усиљују се, језик је сасвијем покривен бијелом слизју, пулс врло често удара, болесник удара чешће него обично. Мокраћа је густа и црвена, а по кад-кад она садржи и трагове крви. Болесник спава немирно, осјећа главобољу и по кад-што и бунца.

Као што се види, *излажење ових пушица је најјаснији знак скарлатине*. Пушице ове не трају дуго. На 4. или 5. дан (рачунајући од дана, када су се пушице први пут појавиле) оне почињу проходити и то најприје на лицу (ако их има), затим на врату и прсима и, најзад, на трбуху, рукама и ногама. Пролажење пушица (*крастица*) продужава се, обично, 2—3—4 дана. С пролажењем пушица почиње се смицати *кожица* већим или мањим корицама, што је веома карактеристично код *скарлатине*. Паралелно с реченим, постепено проходе и други

скарлатинозни признаци и већ кроз 10 дана од почетка болијести, болесник осјећа се много боље, но и још се не може рећи да је оздравио.

Често пута скарлатинозни отров утиче штрудљиво на неке органе организма, због чега се и јављају неки побочни, болешливи признаци, веома опасни по здравље болеснога. Скарлатинозни отров код неких болесника штрудљиво упливише на бубреге па изазивајући запаљење истих нарушава тиме веома важну функцију одјелења мокраће. Отров овај упливише штрудљиво и на плућа, гдје изазива бронхите, кашаљ и т. д.

Често пак пута, у јаким случајима ове бојести, температура упорно стоји на високом ступњу (41°ц.), што убитачно утиче на нервну систему и срце. Доста често бива гнојно запаљење очи, уши, а понекад у устима бивају ранице, које прилично смрде. Овакви признаци скарлатине односе се неправилном току скарлатине и врло су опасни, па за то треба на њих обратити особиту пажњу при лијечењу болесног дјетета.

Посље свега пита се, на шта бива са болесником? У срећним случајевима при помоћи лијечења, о ком ће ријеч бити ниже, већ на десети дан бојести болесник осјећа себе много боље, но још није здрав, тек кроз 3—4 неђеље он може рећи, да је потпуно здрав. Да већ више боловати скарлатином, јер је доказано, да онај, који је једаред боловао скарлатином, по други пут не оболева њоме.

И тако, дакле, скарлатину нам је могуће распознати по следећим знацима: 1. По високој температури тијела, која у току прве два дана боловања долази до 40, 41°ц., 2. По црвеним пушпама, које излазе на 2 или 3 дан боловања највише на кожи врата и прсију, и 3. по црвенилу (запаљењу) слузокоже ждријела и боловима грла.

Поменувши у почетку овога чланка, да је скарлатина веома приљепчива болсет ми смо рекли у исто вријеме, да је она и врло опасна заразна дјечија болест. Кад је, дакле, тако, онда треба обратити особиту пажњу, да се ова зараза не би ширила све даље и даље.

У кућама, гдје скарлатина већ влада, треба одма одијелити здраву дјецу од болесне и дезинфекцирати*) све оне ствари, које су биле у додиру с болесним дјететом. — Здраву дјецу

*) Дезинфекцију треба чинити овако: Узети 3% раствор карболне киселине и пошкропити са њоме ствари. Карболна је киселина ошров, који убија бактерије, њу не треба остављати или давати дјецу, да се не би ошровали са њоме.

не треба нипошто пуштати, да иду у соби гдје болесно дијете лежи, или да се забављају с њиме, јер се могу одма и сами заразити. Хаљине болесне дјече, као и оних, који пригледају за њима, треба *прати одијелно* у врућој води и за тим неколико пута провјетрити.

Оваквим путем, путем потпуног изолирања болесне дјече од здраве, могуће је у неколико спријечити ширење заразе. У колико ће пак сиромаху човјеку бити могуће сљедовати овоме савјету, не треба нам говорити; *но ипак бар тежња, — поштувати сагласно правилима медицине докавање, да народ вјерује у силу науке и без сумње, допринијеће неку корист — здравственом стању народа.*

Лијечење скарлетине. И код ове болести као и код тифа медицина није још успјела пронаћи онакав лијек, који би отровао скарлетиозне микробе у организму болесника и у исто вријеме не шкодио самоме организму. Но не гледећи на то љекари приписију скарлетиозним болесницима неке љекарије — које и ако нијесу у стању отровати саме бациле, ипак помажу организму борити се са болешћу и у исто вријеме заштите организам од *шкодљивих пошљедица*, које се могу при скарлетици развити.

Соба у којој болесник лежи треба да није одвећ врућа и да се што чешће повјетрава *чистим ваздухом*. Храна мора бити лака и хранљива. Најбоље је јести млијeko и пилећу супу.

Као пиће, савјетује се лимунади вода. Особиту пажњу треба обратити на чистоћу коже и усти. Предјевати болесника треба по чешће, бар по један пут на дан, када је температура висока (велики огањ) савјетује се стављати хладне крпе (компресе) на главу и трбух.

Компресе треба мијењати кроз сваки сат; ако и грло боли, онда је добро и на врату стављати хладни компрес и мијењати га кроз сваке 4 сата. У случају запаљења очију — треба и на очи стављати хладне компресе. Гној, који се буде скупљао на трепавицама, треба марљиво чистити.

При високој температури — када излазе пушице, добро је 1—2 пута на дан намазати тијело уљем, ако ли пушице излазе споро боље, је тијело намазати топлим уљем. Уста болесника треба промивати *борном киселином* неколико пута дневно (растворити 1 каф. ожилицу борне киселине у чаши топле воде и са тим раствором промивати.)

Посље свршетка свију болесних признака болесном дјетету не треба давати потпуну слободу, и треба га држати дома бар најмање двије неђеље дана.

Што се тиче лекова, који се дају при овој болести, ја о њима нијесам говорио нарочито, јер као што је горе речено, медицина и још није пронашла овакав лијек, који би могао отровати скарлатиниозну бацилу у организму, а у исто вријеме не ошкодио ослабљеном болешћу организму. О лековима пак који вмаду побочно дјејствије и помажу организму борити се са болешћу ја нијесам говорио због тога, јер њих у сваком случају, да не би било погрешака, мора лекар прописати.

Посље свега реченог умјесно ће бити напоменути, да *чистоћа* тијела и *дезинфекција* ствари, које су са болесником у додиру биле, и код ове болести, као и код свих других заразних болести, морају бити на првом мјесту. *Чистоћа* и *дезинфекција*, морају дакле, у борби с *приљештивим* болестима играти *прву улогу*.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ЂURĐE
CRNOJEVIĆ

Ц Р Н А К У Ћ А.

Написала Милка Гргурова

(Свршетак.)

После неколико дана, кад се г-ђа Радојка сасвим опорави, седела је и опет са својом унуком на доксату и разговарала се о многим чему. Тако поведоше говор и о Станији. Рече Драгиња:

— Како жалим, драга мајко, ту добру девојку, што је тако несретна, те остаде хрома. Ви сте према њој тако добри, па зашто јој не дозволите, да може доћи к нама.

— Зашто — одговори Радојка туробним гласом, питаш ме, дете? — за то, јер кад бих и једном од њих дозволила да ми праг пређе, мислим, да би ми крв пљуснула из мога рањеног срца, које се и онако до смрти залечити неће.

— Ах, драга мајко, зашто једном не испричате ту страшну историју, можда би вам било лакше кад би је и мени поверили.

— Тешко ми, дете моје; већ само кад на њих и помислим сва се узрујам, али ћу ти ипак жељу испунити. — Драгиња је с нестрпљењем чекала, да мајка почне причати. Она се јадница још надала, да ће бити могуће измирити те две породице, те би тако постала Живанова жена, без ког сад више не може живети. — После подуже борбе госпођа Радојка овако поче: Има томе скоро више осамдесет година, како се два брата: Сима и Риста Катурићи доселише из Босне. Тамо су трговали са шљивама и леп новац зарадили. Из страха да их једном Турци не опљачкају, они се преселе овамо у Брод. Ту су и даље трговали и још се више обогатили. Сима је био десет година старији од Ристе, па за то је свог млађег брата пазио као отац. Били су обојица вредни и ваљани људи.

Није прошло ни пет година, како се доселише, а они назидаше ту велику кућу, или боље рећи ту црну кућу, у којој Ристина праунучад и сад седе. Кад би кућа готова, Сима рече Ристи: „Ево ти, брате, овај горњи спрат твој је, а овај дони при земљи мој је. Ти си млад, леп, снажан, у најлепшим годинама, па ћеш се и оженити, а ја сам слабуњав, па већ нисам

ни за женидбу; прешао сам 40 година; ја ћу живети и радити за тебе и твоју породицу.“

Једнога дана рече Риста своме брату: „Брате. ја сам нашао девојку, и хтео бих се женити.“

„Па нек ти је сретно, а је ли девојка добра и лепа?“ „Јесте, али —“ „Шта али?“ — „Сирота је.“ — „То ништа не чини, само нек је добра.“

„Јесте, али није наше вере“. Сима мало поћута, па рече: „И то ништа не чини, само ако те воли и ако ти верна буде, а Бог је свима један, којим се заклињемо на верност, нека ти буде сретно.“ —

Тако се Риста ожени лепом Варваром, која се знала брзо умилити свом деверу Сими.

Посао им је и даље добро ишао. Варвара роди одма прве године сина Јанка, који остаде јединац. Бог им не даде више деце, што им веома жао беже. Тако су живили у слози пуни десет година.

Но како се изненадише обоје, кад им једнога дана рече Сима, да хоће и он да се жени. Варвара чисто изван себе повика: „Зар ви, девере, у тим годинама!?“

„Па шта је, прошло ми је тек педесет година, а сад сам и здравији но кад сам млад био!“

Риста није био себичан, али је ипак мислио, да у тим годинама не би требало да се жени, па још младом девојком; но како је навикао да своме брату ни учему не квари вољу, тако је и овога пута пустио га нека ради како хоће.

Сима се заиста загледао у младу и лепу девојку, која је имала једва двадесет година, и звала се Драгојла. Варвара је од првог дана није трпела и сваком ју је приликом грдила пред Симом. Често му је говорила: „Чувајте се, девере, да вам Драгојла не натакне једнога дана рогове.“ Сими, је била свака таква опомена од стране Варваре нож, који му је срце појео. — Драгојла одма друге године роди девојче. Сад је Симо имао и наслеђницу, и био би врло срећан, јер Драгојла беше добра и поштена жена, да га Варвара није непрестано дражила са љубоморством, она је једнако јадну Драгојлу опадала са измишљеним клеветима, и Драгојла је доста горких дана проживела са Симом, тако је то трајало четири године. Драгојла беше на путу да и по други пут постане мати, што је Варвару још више надражило против ње.

Једном Симо оде на пут ради својих послова. Слуге Варварине једнако су по заповести њеној шпијунисали Драгојлу.

И кад једнога дана видеше, да дође Драгојли неки млад официр, који се с њоме загрли и изљуби, одоше брзо својој госпођи да кажу шта су видели, ова несретница не чскајући да види и чује, ко је тај млади сфицир Драгојлин одма напише Сими писмо опише овако како је Симу довело до беснила.

Чим Сима доби писмо, одма се крену на пут. Јесен је већ била дубока, он стиже око седам сати у вече, сиђе с кола, за појасом је имао двоцевни пиштољ. У соби Драгојлиној свећа је горела, на прозору завесе не беху спуштене, он погледа кроз прозор и виде Драгојлу где седи поред младог човека који ју је загрлио. Сима заслепљен љубоморством опали двоцевни пиштољ и обоје падоше мртви на земљу.

Сима је био мој отац, а несретна Драгојла моја мати. Онај млад човек био је материн брат, ког више од шест година није видела, и који дође да смрт нађе поред своје сестре. — Радојка уздану тешко и настави даље.

Мога оца одма ухватише, затворише и осудише на смрт. Он није само њих двоје невиних убио, он уби још и дете своје, које на путу беше, да се роди.

Са мнош побеге моја престрављена дадиља материној сестри у Градишку. Моја ме тетка одрани. Мој стриц Риста, ожалашћен судбином мојом и несретних родитеља, хтеде да ја код њега будем, као и његово рођено дете, а Варвара је говорила, да ће ми место мајке бити.

Али моја се тетка бојала да ме моја слатка стрина једнога дана не смакне као и моју мајку. Сакривала ме је да ме не нађу, тако су најпоследње мислили, да сам или нестала или умрла.

Кад умре моја тетка, нисам имала ни пуни шеснајест година, опет остах сама са мојом добром дадиљом Ракитом, она ми рече: „Дете моје, ипак би добро било, да сад потражиш свог стрица, он је добар човек, а ти имаш тамо и имање свога оца да наслеђиш.

Тако једнога дана дођосмо у Брод моме стрицу, он се врло обрадова, кад му Ракита рече: „да сам ја Симинова кћи, гви баш стрина Варвара не обредова се мом доласку; она се већ навикла, да сматра цело имање као своје, па рече: „ко може јамчити да је ово Симинова кћи?“ Али стриц није сумњао, он ме загрли сав срећан, па рече: сутра ћу одма да признам пред судом, да је половина имања Симине кћери Радојке.

Мој јадни стриц не дочека сутрашњег дана. Он умре још исте ноћи отрован. Варвара буде одма затворена, јер на њу прво посујмаше, али брзо буде пуштена, како се она извукла,

сам Бог зна! А ја би се животом својим заклела да је она била узрок смрти стричевој. Шта више мене и Ракиту даде протерати као протуве.

Вратисмо се опет у Градишку, где сам поред добрих пријатеља добила место учитељице.

Беше ми већ тридесет година, кад сам се удала за мога мужа, који беше винарски трговац овде у Броду. Проживела сам с њиме врло сретне године, и имали смо само једне дете — твоју мајку Росиву. Мој део из варварине куће нисам никада добила. А мој ми је муж и забранио, да ништа не тражим из те проклете куће, јер свака би нам пара донела само несрећу.

Јавко беше ожењен неком врло слабуњавом женом, која и умре, чим роди Новка, Живановог оца, који беше тако ограничен, да су га поред, свега лепог ондашњег имања, једва могли оженити, једва се нађе ова глупа и уображена Јованка, која му изроди то троје деце, па их тако и васпита као и сама што је. Ето, дете моје, то је та страшна историја, која нас за навек раставља.

Сирота Драгиња, не дишући, саслушала је своју стару мајку. Сад тек види каква је страшна провалија раздваја од Живанове породице. Пређе јуком преко чела као да се хтеде уверити, да не сања, па дрхнућим гласом запита:

— Јамачно је та Варвара већ давно умрла?

— Не, дете моје, живи то чудовиште још, и ако јој је већ близу сто година; али и испашта своје грехове. Од како Јанко умре, нико је више и не гледа, сем што јој рану пошљу. А она несретница кажу, да ноћу никако и не спава, већ тумара по ономе доксату, те плаши људе, ако случајно онуда ко прође, па зато су и разгласили, да ноћу облећу духови ову кућу.

— Али, мајко, покојни Јанко и његова унучад ваљда нису чинила никаква злочинства?

— Јанко! Та он је био исти такав зликовац, као и мајка му. Он ме је и дао протерати. А осим тога однео је на души својој доста клетава и суза оних несретника, који су с њиме радили, и које је он упропастио. Али и њему није цветала срећа: преживи сина, који му је добар део имања потрошио, за чим је више жалио но за сином, а Живан, који наследи пакост и злобу од деде, а глупост и лакомисленост од оца, тај ће завршити, што му отац започе. Ипак је неваљао и без срца, своју рођену сестру бацио је са доксата, те остаде јад-

ница саката. Трошација, готов на свако зло, тај ће брзо доћи до просјачког штапа.“

Јадна Драгиња, срце јој се цепало од бола, слушајући стару мајку шта говори о Живану. Она је мислила, кад јој мајка исприча ту жалосну историју, да ће јој ипак поћи за руком, те да измири бар Живана с њоме, али сад види, да то није могуће. Пре би се ватра с водом сљубила, него те две породице. Она је јадница пр пала; како својој старој мајци да каже шта је учинила? Не, она мора трпети, па и умрети, јер другога спаса нема за њу.

* * *

Тако је прошло још неко време. Драгиња се и даље кришом састајала са Живаном, који јој је једнако обећавао, да ће измирити те две породице и да ће он њен муж бити, па ма то било и после смрти Радојкине. Али је Драгињи приметила, да је живан сваки пут бивао све више збуњен и расејан. Па најпосле престаде и долазити. Већ две недеље прође како га не виде никако.

Драгиња је бивала сваки дан све блеђа и тужнија, и само кад говори са старом мајком, усиљава се да буде весела. Аница је све то опавила, али ипак није смела ништа да говори.

Једно после подне дође им у посету г-ђа Дренкова са својом ћерком Милицом. Госпође су седеле горе у соби, а девојке су изишле у башту.

Како се Драгиња обрадовала кад је Милицу видела, та сад бар може чути и за Живана, а да и не пита за њега, па ће тек запитати: „А шта ради Станија, нисам је већ одавно видела?“ — „А она је сад у великом послу — рече Милица — и код мене већ одавно није била, целу кућу оправљају; па су кренули и њихову прабабу Варвару с горњег спрата у једну даљну собу. Кажу, да је Варвара, кад је ушла у ту собу, читаво чудо починила; није хтела нипошто ући. Викала је непрестано: „Нећу у ту собу, то је била Симинова и Драгојлина соба.“ Силом су је приморали да уђе, а она је једнако викала: „Гледајте ону крв, то је Драгојлина и њеног брата крв, они су ту погинули!“

Драгиња сва задрхта, па чисто бојажљиво запита: „Па зашто су је кренули оданде из њене собе?“

„Па зато, што је та соба где је варвара живела, на оној страни, где ће од сад Живан живети са својом женом.“ —

Драгиња је једва могла изговорити: „Зар се Живан жени?“
 „Та да боме, узима неку из Винковаца, зар ти то не знаш?“

Још није Милица добро ни изговорила последње речи, кад се јадна Драгиња сруши колико је дуга на земљу. Милица дрекну, притрча јој у помоћ, али она јадница лежаше без свести. Брзо дозва Аницу, те је њи две унесоше у собу.

Кад Драгиња дође к себи, чисто се узилаири; подиже се, погледа око себе, па брзо рече: „Ћутите, ћутите, не говорите ништа мојој мајци.“ Затим покри лице рукама и стаде горко плакати. Милица је стојала као скамењена пред њом, није знала шта да мисли, најпосле се припну Драгињи па је запитала потресеним гласом: „Шта ти је, Драгињо, што тако горко плачеш? Зар ти познајеш Живана?“

Драгиња је само климнула главом, да га познаје, а није могла руке с лица скинути, како ће од стида да погледа Милицу у очи.

У то уђе Аница и рече, да се г-ђа Дренкова спрема да пође кући.

Милица узе за руку Драгињу, па рече: „Убриши брзо очи, па оди са мном.“ Али Драгиња није имала толико снаге да пође с њоме, па је зато замолила да је извине код њене матере.

Чим су отишле госпођа Дренкова и Милица, дође г-ђа Радојка, наслоњена на Аничину руку, да види шта је њеном милом детету.

„Драгиња, дете моје, шта ти је? запитала је брижно старица. Чим изађе Аница из собе, Драгиња скочи, обгрли стару мајку око врата и стаде грчевито плакати.

Радојка је била више изненађена но поплашена, мислила је, да је то каква детиња ћуд спопала њину унуку, која није знала ништа тајати од своје старе мајке, па је благо запитала: „Шта ти је, дете моје, да те није Милица што увредила?“

Но место одговора, Драгиња се брзо изтрже из мајчиних наручија, паде пред њу на колена и повика:

„Опрости ми, мајко, ја нисам добра унука, ја сам те преварила. И тад јој исприча, како се упознала са Живаном; само јој не рече, да се састајала с њиме у врту. Па доврши: „Мајко моја, ја га волим, али се он другом жени.“

Већи гром од ове исповести није могао згодити јадну Радојку. Она се брзо савлада, исправи се колико је дуга, па рече поносито: „Ти си млада, могла си се за час и занети за тим

несретником. Нек се жени, просто му било, и онако ти ја не бих никад допустила да пођеш за њега, пре би те мртву волела видети, него да му жена будеш. Не брини се, дете моје, ја ћу те удати за ваљаног младог човека. Та госпођа Дренкова тога ради и долазила је к мени“.

Драгиња се чисто поплаши, устаде, погледа своју мајку, па рече дрхћућим гласом: „Мајко, ја се не могу удати ни за кога“.

„Шта? не можеш се удати ни за кога? а зашто?“ запита је строго госпођа Радојка.

„За то мајко, што не могу и не смем!“

„Не смеш! Али за што, питам те?“ Повика гђа Радоја, сва од гнева уздрхтала; „ла што не сиеш? говори!“

Драгиња, кршећи очајно руке, рече малаксалим гласом: „Мајко, опрости ми, не смем се удати ни за кога, јер је Живан господар моје судбине.“

Госпођа Радојка побледи, усне јој задрхташе, у њеним тавним очима севну гнев и очајање, подиже руку као да би је хтела ударити, али рука јој малакса, заљуља се, и паде на вемљу. Драгиња цикну, и хтела је подићи. Радојка је само погледа, а две сузе свотрљаху се низ њене бледе и упале образе, отвори уста као да би хтела нешто рећи, али у тај мах преврну очи, зевну, и све беше свршено. Срце јој препуче.

Драгиња је дуго лежала на мртвом телу своје миле старе мајке, скоро без свести, а Аница је укочено стајала и гледала ту несретну девојку, која остаде сад без игде икога на свету.

* * *

У кући код Јованке све је весело. Сватови се спремају већ тајом да пођу по младу. Јованка чисто подскакује од веселја, наређује све, што треба. Божанка, та гиздуша, проба нове халјине пред огледалом, које ће јој боље доликовати, намешта косу и т. д. Само се јадна Станија зорила у посао, не зна ни где јој је глава.

А шта ради сретни младожења Живан? И он се спрема за пут, само као да му баш није весело око срца. Он је туробан и сваки час по неког грди, а особито Станију, све му је она нешто крива; ако какву ствар забаца, Станија мора за то да искија, — сви од ње траже најмању ситницу, а она јадна једва већ иде од умора.

Тако се најпосле кренуше сватови и одоше по невесту.

Оста код куће сама Станија, та она треба све да нареди, столови да се поставе за вечеру, и то све на доњем спрату. Већ и вече дође. Још мало па ће сватови ту бити. Треба дакле све да је готово. Тако Станија запали свеће, погледа још једном је ли све у реду, па кад виде да је све готово, окрете се да изађе, но како се на пољу не беше још сасвим смркло, то су и свеће још врло бледо светлиле, сирота Станија заста на сред собе, сва се чисто скаменила, кад угледа у том полу мраку неку аветињу пред собом. Била би пала у невест, да најпоследње аветиња не проговори својим гробним гласом.

„Тако, ви се веселите, спремате вечеру, постављете столове, а мене од јуче нит' ко јело, нит' ко воде донесе.“ Тек сад се сирота Станија освести, па брзо рече: „Опростите, драга бабо, ја сам вам мојом руком спремила ручак и послала по служавци. Зар вам није донела у собу?“ — Варвара се лукаво насмеши, (јер то беше заиста она), па рече: „Та ти си још једино поште-но створење у овој кући; да тебе нема, одавно би ја отишла са овога света, јер ба ме уморили глађу!

Сирота Станија једнако је бојажљиво погледала на сат, сватови тек што нису стигли, па рече:

„Драга баба, идите молим вас у вашу собу, сад ћу вам донети вечеру!“

„У моју собу? — Чујеш, дете, нећу више да спавам у тој соби, доста сам страха већ у њој поднела.“

„Али немам вас где на друго место наместити, све су собе заузете.“

„Води ме у твоју собу.“

„Та ја и немам своје собе, ја спавам где нађем који кутић празан. Идите молим вас, док мати није дошла.“

Варвара као да се веома бојала Јованке, брзо се окрете и оде гунђајући. Но и крајне је време било.

Музика засвира, и весели сватови дојездише у двориште.

Јованка брзо скочи из кола, утрча у собу где беше све спремно за дочек младим. Предаде младој хлеб, со, и вино,*) и посу свате житом. Кад млада уђе у одаје, предаде младожењи хлеб, со и вино, па рече: „Доносим ти мир и срећу у кућу. „Сву ту церемонију пратили су свата веселом песмом уз свирку.

Кад поседаху весели свати за сто, музика је свирала, сва се кућа тресла од весеља. Затим кум устаде и повика:

*) Такви су обичаји у Војводини и у Славонији.

„Мир, сватови, хоћу да наздравим младенцима. Тишина завлада, а кум поче овако:

„Ову чашу пуњу рујног вина напијам у здравље младенцима: као што је ова чаша до горе пуна вина, тако нека је и њихова срећа и љубав — — — У истом тренутку зачу се с поља ужасна вика: — Несрећа нека те прати! Одлази, убио те Бог — Драгојла — Одлази! — — Врата се треском отворише, и Варвара утрча као нека аветица, гоњена неком бледом сенком, којој расплетене косе допираху до земље. Увијена у беле хаљине, уђе за Варваром и смејући се рече:

— То су моји сватови, ја сам невеста! — За тим упре свој укочени поглед на Живана, који је блед као мртавац седео до своје младе, и рече му:

— Је ли, Живане, ти си мој кум, ово су наши сватови! — Сви сватови онемише од чуда.

Варвара повика још једанпут: — Избавите ме, ово је Драгојла, познајем је врло добро! — У своме страху спотаче се и паде. Али у исти мах из дворишта повикаше; ватра, ватра!

Призор сад тек постаде ужасан! Невеста паде у несвест, Живан, се тресао као у грозници, кајање и очајање овлада силно њиме, гости поплашени поскакаше иза столова, изгубише присуство духа, и начини се читав лом; почеше неки бегати и преко столова, преврнуше свеће, неки бегаху од духова, о којима се већ толико година говори, а неки поплашени од ватре, јер преврнуте свеће запалише простираче на столовима, завесе, женским танке хаљине и остале предмете по собама, те наједанпут букну све у пламен; начини се читав лом! —

Живан, кад виде да пламен обухвати Драгињу, скочи као помаман, заборави на своју невесту, која је у несвестици лежала. Похита, да избави јадну Драгињу, узе је у наручја, али у тај мах покуља густ дим из других одаја, а с друге стране пламен му ухвати косу и лице, те тако збуњен и пола загушен паде са својим терегом на земљу, да се више и не подиже.

Варвара је и била узрок целој овој несрећи. Кад јој Станија рече да оде у своју собу, она застрашена није хтела ући у ону, коју јој одредише, већ узе свећу, а како на њу није нико сматрао, сви беху збуњени око сватова, тако је она са свећом тумарала по собама, па неке предмете и неотице запалила. А кад, пролазећи кроз ходник, опази Драгињу, увијену у белим хаљинама, која је у вруницу лежала и побегла из

свог кревета, инстинктивно дошла у кућу Живанову, да у њој своју смрт нађе Варвара, гоњена злим духовима, поплаши се од Драгиње, те јурне међу сватове.

Многе су жртве пале те вечери, и сам Живан са Драгињом и својом невестом; Станија и Бојанка извукоше матер полумртву, која је већ други дан изданула.

Остадоше од целе породице Бошњакове још те две сестре. Оне су живеле у једној соби, која једина оста неповређена од ватре. Док једног дана Бојанка, која је била већ и онако лакотислена, не побеже са неким путујућим позоришним друштвом али како није имала дара за глумицу, проводила је ван позоришта врло пуст и јадан живот, док најпосле није свршила у болници.

А кад се Милица удаде, узе Станију код себе и с њоме је живела као са рођеном сестром. Станија је неговала незину децу и живела до смрти у њезиној кући.

Ето, шта зловна Варвара учини са целом својом породицом, па и она сама како јадно прође.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ИЗ Ј. П. ПОЛОНСКОГ.

* * *

Већ су пале ноћне сјени,
К'о стражари на вратима:
Она право баца к мени
Мрак дубоки у очима

Чекај, ноћи! густом тамом
Покриј дивни св'јет љубави;
А ти, вр'јеме, руком старом
Свој часовник обустави!

На ухо ми шапће тио,
А по лицу њежно пали —
Мојом руком што сам свио
косе њене прамен мали

Макоше се сјенке ноћи,
Посрћући назад греде...
Изнурене њене очи
Сад већ гледе и не гледе

— NACIONALNA
BIBLIOTEKA
SRNE GORE DURDE
CRNOJEVIĆ —
У руди ми руку скрила,
И на моје она груди
Стидно главу наслонила... —
Чекај, зоро, још не руди!

Ник. Ст. Љубиша.

К Р О З П О Н О Ћ.

Дремљиву земљу давно пољубац мрака таче,
И з'фир ноћи шета, милећи преко ст'јена,
К'о стражар њихов да је и пирка тише јаче,
Преносећ' тамо амо немупште игре сјена.
К'о тајне кад авети гробовске хумке граде,
Кроз поноћ сјенке блуде, преносе широм гласе,
И пјесме хармонијом божански свемир каде,
Уз акорд уздаси се повраћу опет на се.
Небеса запламћела спуштају бисер-росе
На усне хладне земље, на тамне њене стране,

Зефира гипка крила њих широм свуда носе,
 И дђје цв'јеће, траву и љубе лишће с гране.
 К'о смрзнут Гениј' ноћи налакћен вреву слуша,
 А власи сребрне му покриле лице, чело,
 К'о птица поплашена устрепти њему душа,
 Свуд сјенке оком лови и мами њих на с'јело. —
 Док п'уче васионом васкрсла пјесма нека
 Сањиве буди створе и очи дирну њине, —
 То п'јетла гласи брује, ту пјесму ноћ му чека,
 Без које проћ' не може кроз свемир у даљине.

Грахово.

Радомир Кривокапић.

У З П Е Х А Р.

Дај, požури, крчмарице! Напуни пехаре,
 Да загасим вreo огањ, што ми пржи груди;
 Да на крили рајског пића уздигнем се вису
 И да гледам како зора у свитање руди...

Хај, весело, друзи мили! — Ево, пехар први,
 Дигнућемо роду милом што у роцству чами;
 Куцамо се: „Нека Небо, ште вјечито живи.
 Спасе народ и учини конац овој тами!...“

— Здраво, друзи! Пун је пехар, што нам буди снагу;
 „Нека вјечно љубав живи!...“ — куцнимо се с нова;
 „Нека цвјета под заштитом Свомогућег Бога,
 Да нам слади ове часе младости и сновâ!...“

А са трећим, са пехаром уздигнимо гласе,
 Нек одјекне лака пјесма кроз даљину равну:
 „Мач крвави, десна рука Обилића млади
 Оживиће из прошлости Душанију славну...“

Бос. Петровац.

Богдан — Крајишник.

М А Ј С К О В Е Ч Е .

Сунце пало, све је тио,
Земљу мрак покрива, —
Славују се славуј мио
Пјесмицом одзива.

Вјетрић пири, гране њија,
Врх травице лебди;
Мјесечина озго тија
Стере покров бл'једи...

Низ шумицу поток мали
Лагано се креће,
По путу му њежни вали
Њежно љубе цв'јеће.

Ноћ весела кô да краде
Уздах шуме густе, —
Кô да краде моје наде,
Моје жеље пусте.

Жељо жива, душо драга,
Теби срце поје!
Теби носи поноћ блага
Уздисаје моје!...

Свијета су мрачни путеи, —
Ти их заборави!
Дођи, — пје ме пјеваћу ти
Нада и љубави!...

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

Близак Вазата.

А И Д А
ЕТИЈОПСКА РОБИЊА.

Египатска легенда

од Велиће-а Вепосте

по једнакостом издању

ПРЕВЕО: „Сутварскій.“

(Свршетак.)

IX.

Радамес сустаде на стубама, које вођаху у подземље. Ујед-
не и промрља:

— Ево ме у гробу; фатални је камен већ затворен над
мојом главом!... Ја више нећу гледати свијетло дневно, нећу
домовину! али ни моју Аиду! Гдје ћеш ти бити, о преслатка
дјевојко?... Могла си ти живјети у баресретније од мене, и
не знати за моју ужасну судбину, све док се не будемо виђели
у области Нума...

Неко јецањи прекиде му ријеч на усницама. Он се зачуди
и стане слушати; јецање се поновно зачу. Египћанин диже се,
сађе неколико степена; једна жена бијаше пружена.

— Утвара!... Привиђење!... повиче. Ах не! ово је љуцка
форма!... Небо!... Кога видим! Аида зар?... Јеси ли ти, Аидо?...

— Да, Радамеше, ја сам! одговори девојка изнемоглим
гласом.

— Ти си у овом гробу! Али како? запита млади Египћанин,
сједнувши вагне се к љубавници.

— Моје срце, кад сазна за твоју страшну осуду, призвати
Аида, потакну ме да изнађем било како било срество, како
бисмо заједно умријели. Овдје ево, сакривена од погледа љуцкога,
има већ два дана да те чекам...

— Али како си могла доћи, а да те наши непријатељи
не опазе?

— Затворена у једној црној тамници, далеко од тебе и
и мојега оца, ја одвећ страдах; тим више што никакве новости

о вама двојици не сазнах. Покушах да и гласом и плачем гањем човјека, који је постављен био да ме стражари. — Стар, такође и он отац јединице кћерке, коју одвећ љубљаше, размекша се, гледајући увијек невеселу, и настојаше и ријечју и дјелом да ме поутјеши. — Један дан ступи у тамницу одвећ сјетан. — Настојаш да сазнам узрок. — Рече ми, да је мој отац тог јутра умро. скоро ненадно, на голој стијени његове тамнице, — сумњам да је старац отров попио, — и да си ти осуђен, да те живог саране... Сам себи мжеш преставити како сам јадиковала!... У сузама тражах олакшицу; и стражар ме такође тјешаше. — Изгубивши оца, остајаше ми ти, ал' и ти далеко. Узалудно бих покушавала да у твојој тамници уљежем; друга ми се мисао породи, рекох ти: хтједох те потражити да с тобом умрем.

— Ох, божански створе! ти нијеси смртна жена, већ кћер Нума! повиче Радамес, грлећи и милујући Аиду. Како ли се чиниш узвишеном због твога самопожртвовања!... Ал' прослиједи, заручнице, казуј; твоје су ми ријечи мелем мојој души.

— Једва дочекајућ јутро, да у дјело изведем замисао: стари чувар дође у одређени час... Бацих му се пред ноге; мољаш га и мољаш да ме одведе на мјесто гдје те намјераваху затворити, и да ме ту остави, да те некам... Из прва покушавао је да ме одврати од наума, ал' ушљед моје тврде одлуке и пријетње да ћу исто од глади умријети, старац са сузама проговори: „— Од мене нек буде шта има бити, не могу а да ти не удовољим —“, ухвати ме за руку, и, отворивши тамнична врата, и запатавши их за нама, вођаше ме по дугим ходницима и подземним просторијама, које у храм вођаху. Наступаше доба кад у том здању никог не бијаше. У једном углу налазаху се мала врата. — Код њих ме стражар доведе, „— Ево, рече ми, гроба, који ће сјутра, а можда и прекосутра, Радамесу станом бити. Осјећате ли се још срчаном да у њега сађете? — „Да“, одговорих старцу, и дадох му знак, да ме у подземљу затвори. „Допустите, да вас загрлим, кћерко, прије него ли у њега уљезете“. Тронут, загрли ме онај човјек; плакаше и на ухо ми пришапну: „— Још сте на вријеме да одустанете, да побјежете, да се избавите!“ — „Без њега мени спаса нема“ одговорих му. — И захваливши му, што ми је на руци био у мојој намени, сађох брзо у гроб. Старац оде плачући. — Блажен био.

— Ах, Аидо, да овде дођеш па да умреш, рад мене у цвијету младоси и љепоте!... Велики те Нум Амун за љубав драгесном створи, а ја те убијам што те од већ љубљаш!...

Али ти немарниш овом смрћу отићи!... Ја ћу ову плочу отиснути, викаћу да те избаве! Хоћу, Аидо!

— Узалуд, Радамеше... Свештеници те ни послушати неће; они ће код приваљеног камена стражарити све дотле, док га добро не утврде, а сужањ тад губи наду, да ће га икад одвалити. Него ми помишљајмо на смрт... Гледај тамо... Добри ђениј смрти приближује нам се у својој бијелој одјећи, да нас одведе у царство Нума... Над нама се то царство већ раствара, да у њега духови наши улете. Горе патње нема, и за нас настаће блажено стање, у којем ћемо се љубити до вјека.

— Ах, да, Аидо; приправимо се на смрт!... Сад смо већ заручници! И талам и рака у исто доба биће нам ова црна земља. Наше ће бесмртне душе одлећети, у часу нашег грљења и љубљења, прерадосне, оном Нуму, који није нико други до ли сушта љубав!

— Да, Радамеше, наша ће смрт бити божанска, опијена; бићемо равни Нумима! Нема те љуцке силе, која би могла уништити пошљедњу вољу двају заљубљених.

... Заручници се загрлише: дјевичанска крв, крв невинна, загријана младошћу и љубављу, колаше њима по венама; лице обојице сјајаше неисказаном љепотом. Идеал! Заборављени, пошљедни час његовог жића бијаше један пољубац неизмјерне љубави.

CRNOJEVIĆ

X.

Град Менфи бијаше у тизи. Становништво се пут Фараоновог двора — краљ се повратио бијаше — љубопитно жураше, е да би сазнало за какву новост. Што се жалосног у пријестолници догађаше, рад шта се жалост одсијеваше на свачијем лицу?

Амнерида умираше. Тајна је болест у гроб сваљиваше. Фараон ништа не пропусти, а да је смрти не отме. Принашаху се у свему краљевству жртве и молитве за њу, а учењак и маг за савјет питаху; и све узалуд.¹⁰⁾ —

Маг један, за којег се држаше, да је од свију најпаветнији, усудио се је Фараону изјавити, да кћер његова пребољети неће.

¹⁰⁾ Чарање и врачарство у Египту бијаше укоријењено. Исто писмено предање нам приповиједа, да су они у Египту били Маги најмудрији, између којих прво мјесто запремаху Јован и Мамбрет, који увјек уз раме Фараоново стојаху. Свака каста њих за савјет питаше.

Пошто Радамеса у гроб стрпаше, Амверида увиђе да не може преживјети онг човјека, којег из срца не могаше избрисати. Онесвијестивши се у храму, доведше је у Двор, гдје се малко оправи, али се жалост њезина не умањи. — Краљ захтје да је из Тиве уклоне. — У Мевфама, мишљаше он, далеко од мјеста жалосне успомене, души ће јој лакше бити. И стараше се око ње настојећи је љупко разговорити. А она с дана на дан све гора, док очи не заклопи. Прије него ли ће умријети питајући оцу опроштење, исповиједи му да је попила јаки отров, ипомански напиток, како би што прије докончила.¹¹⁾

Пошто су Амвериду балсамирали, сахранише је у великој Мевфиској Некрополи, испод либијског горја. Она сама зажели да ту сахрањена буде успркос жељи већег дијела богатог грађанства Мевфиског, које захтјеваше да се сахрани на земљишту Абидском, као најсветијем Боту Апи.

Корота, коју Фараон нареди ради смрти своје кћере, трајаше неколико мјесеци, а бол краљева бијаше неизмјерна.

Сад ћемо наставити опис церемонија, које се у Египту у случају чије смрти обављаху.

У Египту бијаше оних, који се балсамирањем бављаху. Ти се пријављиваху сродницима преминулога, пак поднесу више образаца, и изабравши онога, који им се највише допадале, погађаху се, и погодивши се балсаматор односаше мртво тијело. Кроз ноздрве извлачашу некаким кривим гвожђем дјелове неке мозга, а остатак растапаху уштрцавањем мирађија. За тим на лијевом боку просијецаху и вађаху цријева, која се на сунцу се просушивши, приповиједа Олутарх, бацаху као узрок земаљских сагрешења човјекових; док по Херодоту, очишћена, проплакана у жести од паоме, бијашу уваљена у самљевене аромате. Послије тога наиињаху их смирном, канелом и другим мирисима. Кад су све то урадили вараху их и за 70. дана држаху мртво тијело у натрону (једној врсти соли, која се налази у доњем Египту), који острањиваше заударājuћу воду, дебљину, одвајајући од њееа тврде ствари и кос. Кад горње вријеме прође, тад мртво тијело перијаху, како би с њега сплакали сѓ, која, пошто је одвећ бијаше, гризијаше тијело. Сад у њему постављаху цријева, пошто их балсамом испунише. На прсте стављаху златно прстење, и, ако је женска, осим овога, још и њезине ћердане, наруквице и неколико позлаћених здјелица, препуних ћероглифа и емблематичних фугура. Богатијима покриваху руке, образ и прси златним плочицама.

¹¹⁾ Од давних давнина Египћани бијашу вјешти приправљачи отрови.

Пошто су мртво тијело тако искитили, замотаваху га ланеним каницама, замотавање које износаше по прилици у дебљини по лакта. И данас се опажа, да су канице натопљене биле балсамом, које на неколико корака даљине на сунчаним зракама заударāju, да тако речемо, ваниљом; али је по свој прилици мирис од смоле, главне материје, по нашем мишљењу, старог египацког балсамирања. ¹²⁾

Тијела жена већег сталежа и љепоте не даваху балсаматорима да их балсамирају, већ послје три или четири дана, из бојазни да са повјереним им мртвим тијелом не би нечисто поступали.

Обавит телом, са тијелом се често пута стављаше и папир, на којему писаху апологију умрлога ¹²⁾ У спроводу носаху једног или више гундеваља, Анубе, тифоне, пријаве, и друге различите идоле, као чуваре и другове у дугој његовој емиграцији ¹⁴⁾ Полагаху га у једној скрињи од црне смокве, ¹⁵⁾

¹²⁾ У случају да се не могаше много трошити, балсаматори се ограничаваху тим, што напуњаху једну штрцаљку жесте масне ћедрове материје, коју уштрциваху у тијело кроз отвор на задњици, који послје зачепљиваху да материја истекла не би. Затим тијело стављашу у патрону за 70 дана, које вријеме кад истече, оцепе зачепљени отвор на задњици, кроз који изађу сва цријева распадена. Пошто то тако обаве, обвијају га у памучну тканину.

¹³⁾ Папир је дрво, које Херодот назива „*Синовице*“ Растојање у висини 3-25 м. у барама египацким; особито се налазаше у заљевима Себенитском и Саитичком у старо доба оне земље. Становници његови кривуласти корјен употребљавашу мјесто дрва, а од пера његових прављаху ужета и тванине, од коре пак његове начињаху папир, који ситно исписиваху мистериозним њиховим писменима. Имађаше их који бијаху виши и од 10:90 м.

Такви изникосе прије Мојсеја, па до данас још живе, дакле више од 35. вјекова. — Воће са овога дрвета сличи бобу, али је више и слађе од боба.

¹⁴⁾ Ануби у старом египацком језику значи пас, под обликом којег обожаваху бога Меркурија. Диодор вели, да је Ануби син Озирисов, који, пратећи у путовању свог оца, улови Какалса рива. Поврати се заођенут длаком псећом. Послје његове смрти бијаше свечаност у славу његову у Гинополису. — Ануби бијаше смотрен и за истог Озириса.

Тифон, брат Орисов, бијаше гласовити циганат, којег Јупона створи да би земљу казнила Египћани га сматраху за зли почетак, и престављаху га под фигуром крокодила или вука. Њему жртвовашу мрког вола, који обидоваше свим људским нечистоћама.

¹⁵⁾ Црна смоква (*Ficus fatia*). попут шумског багрена и палме, обично је дрво у Египту. Црна смоква скоро је исто што и шумска смоква (смоквина, дивља смоква), само с том разликом, што код ње воће избија из дебла. — Њеке од ових воћака толико су дебеле, да их шест људи опа-

или скрињи од наслаганих, једна поврх друге, ланених тканина, у дебљини од 30 см; и напошљетку га у њу затвараху. За тим лијес уз жалосну помпу и лидијску свирку из града дизаху. Мртва тишина у путу тладаше, који гранама кипреса и других жалосних стабала бијаше покривен. Само покајнице на интервале проламаху тајац нарицањем.

Пошто кроз *заборавна* врата изађу, те пређу преко зелених гајева, а преброде валове акерузијске лијес полагаху у Некрополи, гдје при тужном тајзу, поздравеше смртне остатке за пошљедни пут. ¹⁶⁾ Прокопом, којим се околице силазаше у унутрашњост планине, спушташе се мумија у једну собици, у камену ископану у којој се, ако је мртвац богат био, за вазда сахрањиваше у гранитском једном саркофаги, већ за то приправљеном. У угловима гроба постављаху четири алабастрена суда. пуна балсама, заклопи којих престављаху главу једног вука, једног мајмуна, једног крагуја и једне жене. И таки спомену-те те мумјице од печене земље или дрва, постављене на тле или у углу гроба, бијаху знакови поштовања на спрам покојнику, који показиваху можда број његове својте, која носила праћаше, или боље број пријатеља, који се њему придружише до ускрснућа. У гробовима више пута сликаху тужне церемоније, погреб, приступање душе в суду њиходих главних божанстава љуцке форме, али главе воловске, псеће, кокошиње,

сати не могу. Од дрва ових смокава стари направљаху скриње за њихове умрле. Гвожђе с временом попусти, али црна смоква за много вјекова стоји чврста и здрава. На једној од оваких смокава успио се је био Захарија, да види улазак Назарјанина у Јерусалим.

¹⁶⁾ Жене покојнице бијаху зло одјевене, лица пак и рука, као и ногу измрчених или модрих, а махашу црним рупцима, по челу и прса се бијући. Привидно плачући и наричући иђаху за лијесом све до гроба. У ове се угледаше „Preticae“, које код Римљана пријетворно плачући побуђиваху плач код цијеле пратње.

Сузе брижно сакупљаху у мале тако зване плачне судиће, који бијаху од креде или цакла, те их стављаху код преминулих. Код Египћана чим више покојник чашћен бијаше, тим веће жаловање бијаше. Постање прича, да кад је Јаков балсамиран био, Египћани га за 70 дана плакаху.

Из Менфа се излазаше кроз врата, звата *заборавна*, те се иђаше преко зелених гајева, бродећи за тим преко Акерузијских валова, док се не дође на подножје либијских гора, гдје се Некрополис уздизаше. У овој обичаваху грађани своје жртве сахрањивати; у њој се налазаше вјечно боравиште и оним оцима, који с вијека на вијек насељаваху пропали град, и који уздигнуше велики број огромних споменика.

Валови Акерузијски бијаху воде које плакаху подножје либијске горе. Ова нас ријека подсећа на ону Акеранта.

лисичије, и различити приноси свакојему од ових. Дубина гроба зависаше од каквоће стијене. У бијело камени стари Египћани најрадији бијаху дубсти себи гробове; и према томе што брдо бијаше неравно и свугдје неједнако и дубине гробова бијаху различите, који више пута сизаху у дубину и до 32·5 м. ¹⁷⁾).

Гробови бијаху увијек богато урешени, без обзира на богаство покојниково. Људима се заслужним подизаху гробови на државне трошкове. Ова мудра установа пробуди такмење међу јувацама, и подржаваше велељепност умјетности и љубав наспрам отаџбини. Човјек тамо иђаше размишљајући о остатцима споменика и о овим, који већ бијаху порушени, као да и он исти није рушевина још више клецавија и која ће много прије панути него ли што ће они остатци. И ако се је родио са изласком сунца и одређен био, да заузме мјесто своје у свијету, ипак увијек се је сјећао своје ништавости и неизбјежне пропасти својих дана.

И овим ћемо завршити египацку легенду, која, ако вам се је, читаоци, допала, захвалите пак ономе, који је заођену формама, које ју дотјераше, да је народ може читати и разумијевати; у противном случају, ако вам се допала није, већ вам причање грдно досадило, увјерени будите да то навлаш не урадих.

¹⁷⁾ Погледај примједбу 2 у истроријском осврту.

НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЈУНАЧКЕ ПЈЕСМЕ.

Вјеридба и смрт бега Љубовића.

Још зорица не забијелила,
Ни даница помолила лица,
А од дана ни помена нема;
Уранио беже Љубовићу,
У сињему граду Невесињу;
Па на кули ватру наложио,
А уз ватру кафу пријарио,
На ћилиму ноге прекрстио,
И дугачки чибук запалио;
Па се с мајком беже раговара.
Но што вели Љубовића мајка:
„Мио сине, беже Љубовићу!
Имаш, момче, двадест и пет љета,
Добио си петнајест мегдана;
Врсници се твоји поженеше,
А врснице цуре поудаше,
Поудаше и ђецу имаше.
Тебе младост у не радост мину,
Зашто ли се не ожениш, сине?!“
Но јој беже на то одговара:
„Мајко моја, да ти право кажем:
Ево доба дванајест година,
Од кад тражим за себе ђевојку,
Обиша сам седам пашајлука,
И сву Босну и Херцеговину,
Па ће нађох прикладну ђевојку,
Баш која би за ме требовала,
Љубовића 'арем окитила —
Ту не нађох за се пријатеља,
Бе би доша и довео друга,
Да поарчим кору хљеба суха;
А ће за се нађох пријатеља,
Од кога се не би застидио,
Ту за себе не нађох ђевојку;
До сам чуо, ће причају људи:
Настала је Златија ђевојка,
У нашем Бару у Приморје,

У онога од Бара Диздара;
Што је земље на четири стране,
Љепше буле ни влахиње нема,
Ни на мору бијеле латинке.
Али ћу се оженити њоме,
Ал' се никад ни женити нећу;
Већ на ноге, моја стара мајко,
Сигурај ми вранца крилатога,
Хоћу одит' у Приморје жупно,
Да запросим Златију ђевојку!...“
Кад је баба разумјела сина,
Хитро стара на ноге ћипила.
Па је ето у коњско подрумље,
Те изведе вранца беговога,
Па му коњски тимар ударила,
Измилла га водом и сапуном,
На сунђер му воду покушила,
А на чешаљ длаку исправила;
Преви ћебе, татарину баџи,
А на ћебе седло стамболију,
Притегну му четири колана
И пелицу имбришим каницу;
Заузда га ђемом њемачкијем,
Па приведе при станцу камену;
Ма ни бего не сједи залуду,
Но уљезе у шикли одају,
Па се свуче, те се преобуче;
Прву меће од свиле кошуљу,
Нит' је ткана, нити је предена,
Но од чисте свиле извезена;
Па навуче ковче и чакшире,
Више му је уз кољено злата,
Но бијела уз кољено платна;
На кошуљу токе колајлије,
На њима је мјесец и даница,
А на глави златна перјаница,
И сувише на капи челенка,

У коју је ноја тиде крило,
 То се крило по вјетру окреће,
 И казује, који вјетар дува.
 Утегну се свиленијем пасом,
 Од бедара, таман до њедара;
 А у пасу двије пушке мале,
 Двије мале у гајтане златне,
 Међу њима од срме ханцара;
 О појасу бритку ђемерлију,
 У коју су два камена драга,
 Па у руке сјајна ђеврдарара,
 Пт га ето низ бијелу кулу,
 А сабља му басамаче туче.
 А какав је беже Љубовићу!
 А какав је була му кукала!
 Виши бјеше од копља убојна,
 А љепши је но на гору вила;
 Пали су му на рамена брци,
 Ка' соколу на кољена крила,
 Те му токе сјају кроз бркове
 Ка' 'но јутро кроз букове гране.
 Па га ето пред бијелу кулу,
 И припе се на станцу камену,
 А с камена, вранцу за рамена,
 Поћера га низ Херцеговину,
 Докле граду Оногшту дође,
 На бијелу хару Мушоваца;
 Ту је једну ноћцу коначио,
 А у јутро зором поранио,
 Па га ето низ Брда крвава,
 Докле Спужу дође на крајину;
 Ту је другу ноћцу преноћио,
 Па у јутро рано поранио;
 Па га ето преко Зете равне,
 Ту и овђе на Плавницу дође,
 И ту лађу орахову нађе;
 Навезе се блзту скадарскоме,
 А извезе Виру црмничкоме;
 Ту појаха вранца дебелога,
 Поћера га преко Сутормана,
 А отолен преко мора слана,
 Докле Бару дође зенђиломе.
 У лијепу уру приступио,
 По акшаму, међу јацијама,
 Кад се шета од Бара Диздаре,
 И цијела од Бара господара.
 Но да видниш од Бара Диздара,
 Чим угледа силна Љубовића.
 Чим га виђе познаде га дивно;
 Па он бегу у сретње поће.

Бе се сташе два силна јунака,
 Бе са сташе ту се целиваше,
 Упиташе за мир и за здравље;
 Кад рекоше здраво да су били,
 Млађи бегу коња прихватише,
 Бег с Диздаром на бијелу кулу,
 За готову софру посједаше,
 Вечераше госпоцку вечеру.
 Пошто пили, — пошто вечерали,
 Рече тако, беже Љубовићу:
 Чујеш мене од Бара Диздаре,
 Ти не питаш, што сам долазио!
 Ти не питаш, а ја ти не причам!...“
 А вели му од Бара Диздаре:
 „Па нека си, и добро дошао!
 Да цијемо приморскога вина!“ —
 Но му беже опет говорио:
 „Ја сам има' Невесињу вина,
 И жестоке мостарске ракије,
 Да не идем тебе у Приморје;
 Но сам чуо други ће ми каже,
 Да ј' у тебе настала ђевојка,
 За мене би пура требовала,
 Па сам тебе у Приморје сиша',
 Да у тебе запросим ђевојку
 Твоју шћепу за моју љубовцу!..“
 Кад је оно Диздар разумио,
 Даде му је ријеч не чинио.
 Па овако бегу говорио:
 „Мио зете, беже Љубовићу!
 Зете мио, ако будеш сућен!
 Куд смо до сад били познаници,
 Да будемо добри пријатељи.
 Ето ти је, и сретња ти била!“
 Па улезе у шикли-камару,
 Изведе му Златију ђевојку.
 Да се виде, и да се познаду.
 А каква је Златија ђевојка,
 Каква бјеше, шинула је гуја!
 Витка стаса, а румена лица,
 А дужка је од копља бојнога,
 Очи су јој два камена драга,
 Обрвице с' мора пијавнице,
 Трепавице крила ластавнице,
 Два образа, два ђула румена,
 Зуби ситни, од бисера гривна,
 Дојке б'јеле, два срги голуба
 На ђевојку гаће од мосура,
 А у њима свила из Мисира,
 Морскијем су мишем подастрта,

Уз кољџнс тице и лисице,
Уза стегна вуци и бауци;
А на врху, два учкура златна,
И на њима два пашина брка —
Кад се стегне, да се не претегне.

На плећи јој тице јаребице,
Извезене од чистог злата,
А на грло три златна ђердана,
Нанизана жутијех дуката.
Колико је грла без ђердана
Још би стала шака од јунака.

Како краче по одаји млада,
Као патка по дубоку виру;
Стоји жубор жутијех дуката,
Ка' да збори патуља Турака.

Кад је виђе беже Љубовићу,
Кад је виђе, виђеше га јади.
Затресосе токе на прсима,
А заигра срце у њедрима;
Обрну се свијест наопако.

Невоља је, мио побратиме!
Стари би се подигнули брци
Подигнули и насмијјали,
Али мртви, са гроба дигнули,
Од љепоте лијепе ђевојке;
А камо ли у млада јунака.
Па да видиш бега Љубовића,
Он турио у шпагове руке,
Извадио од злата јабуку. —

У јабуку стотина дуката,
Па је даде лијепој ђевојци.
И још даје бурме и пртсње,
Десет прста — дванајест пртена;
Прстен дава, свадбу уговара,
На јабуку свадбу углавио; *)

Ова свадба за петнајест дана,
Док се дође тамо и овамо,
И покупе свати за ђевојку...

А кад био свадбу углавио,
Скочи Турчин, као соко сиви,
Па га ето низ бијелу кулу;
А за њиме, ташта и свастика,
Изнесосе од злата кошуљу;
И сувише од злата тепсију,
На тепсију гује исплетене,
Повисоко издигнуле главе.
„На то тебе, беже Љубовићу!

Да ти знадеш, ђе си долазио!..“
Кад је беже примио дарове,
Па се вранцу за рамена маши;
Окрену га, опакијем трагом,
Ту и овђе, Невесињу дође.

Далеко га учила мајска,
Па ми сину пође у сретање,
Сусрете га на авлијска врата,
Руке шире у образ се љубе;
Питају се за мир и за здравље,
А када се за све испричали,
Старица му коња прихватила
Па га води доље у подруме,
Нашила га студене водике,
Нахранила зоби и шенице.

Оде бего на бијелу кулу,
Па довати дивит и хартију.
По кољену ситне књиге пише,
На све турске аге и бегове
И кадије турске капетане,
Од све Босне и Херцеговине;
Да му иду брже у сватове.

Али њему лоша срећа била —
Зарати се сѐнат и крајина
Црна Гора и Херцеговина.
Не мога се беже оженити;
Тако стало три године дана,
Кад се грџа била напунила,
Књигу пише од Бара Диздаре,
А шиље је бегу Љубовићу;
У књизи га био поздравио:

„Знаш ли, беже, не знали те људи!
Кад си мене био у Приморје
Испросио у мене ђевојку
На јабуку свадбу углавио
За петнајест бијелијех дана;
Ево прође три године дана,
Ни би тебе, ни од тебе гласа —
Купи свате, иди за ђевојку!
Ал' ђевојка за другога пође,
За другога ни мало грџега!..“

Кад то чуо беже Љубовићу,
То је њему добро мило било.
Па прихвати перо и хартију,
Те накити ситну бурунгију,
А посла је српској Гори Црној,
Крвавоме Чеву на окрајке,

*) (= sic! њговорно).

На Војводу Бурића Ђукана, *)
 У књизи га био поздравио:
 „О Ђукане, Богом побратиме!
 Ево доба, три године дана,
 Од како сам цуру испросио,
 У нашему Бару на крајини;
 У онога од Бара Диздара.
 Но на ноге, мио побратиме!
 Те покупи мрке Црногорце,
 И њихове љуте арамбаше!
 Чекај мене Кчеву каменоме,
 У неђељу најпрва која је,
 Да идете мене у сватове,
 До Ријеке Бег-Црнојевића,
 Испратите мене до Пољана,
 Добро ћу те даровати, побро
 И твојега друга свакојега.“
 Кад то чуо Бурићу Ђукане,

То је њему много мило било;
 Па раздвоји карте на комате,
 Ситне књиге по кољену шара,
 На главаре ломне Горе Црне.
 Прву шиље питомој Црмници,
 На Машана Бољевић сердара;
 Другу књигу Иванову граду,
 На два брата — два Ђурашковића;
 Трећу посла на Цетиње равно,
 На пет брата — пет Мартиновића;
 А четврту на равне Његуше,
 А на руке до два Кустудије;
 Пету књигу био отпратио
 У Загарач под планину Гарач;
 На два брата — два Вуксановића;
 Шесту шиље у племе пјешивце,
 На пет брата — пет Мијужковића;
 Седму посла Велестову равну

*) *Ђукан Бурић*, знаменити војвода црногорски, живио је негдје око половине XVIII вијека, — за владе Господара и Митрополита Данила и Саве Петровић — Његоша. Становао је на Кчево, ње и данас — веле — постоји *зборна главница*, ње су се у оно вријеме скупљали Црногорци, да се суде пред Ђуканом. Ту је он имао — прича се — своју војводску столицу, са које је судио, а у коју, осим њега, нико није смјао сјести, нити је хтио ничију парницу узети у обзир док му онај, у напријед, не положи *цекин*, на тек онда своју давију. Црногорцима је то било сасвим противно, с тога се једном приликом договоре да га лише тог достојанства; и једно јутро, кад је Ђукан, дошао — као обично — на *зборну главницу*, да *вештава* *спрјече*, да ње Црногорце ње сједе, а у његову столицу, међу њима, сједио је Сердар Вукале Вукотић; Ђукан назове: добро јутро! они му по обичају одврате, али му се нико не дигне, и не шене с мјеста, као обично. Сердар Вукале сједио је на његову столицу, гордо и пушећи *цибулу* и *ушћу* се, као да и не осјећа долазак војводи. Ђукан је видио, нашто се циља, с тога и не хтјене напријед, но се и без ријечи врати кући, појаше коња, па одатле ували низ Једноше, — право у Служ код Селман-аге Мећникукића, капетана Спушкога, и замоли га: да му допушти, да додигне са овцама под Гарач — у Загреду, што му овај и дозволи, но с тијем: да му од свега годишњег прихода плаћа *четвртину*. Приставили на то, Ђукан се врати опет на Кчево, и одмах са својијем братом Илијом Бурићем, и цијелијем покретним имањем премјести се у Загреду, и ту се настани. Пошто је Ђукан остао овђе стално да живи, друге год. по доласку његову пошље Селман-ага два Турчина у Загреду, да донесу харач од Бурића, које Ђукан дочека и обојицу убије. По тада се Турци нијесу јављали да траже *четвртину* у Загреду; а Ђукан и даље остане ту да живи. И данас могу се у нашем народу чути они стихови:

Дијеле се два Селимовића,
 На Ријеку Иванбеговића. (нар.)

Два Селимовића, то су била два брата Турчина, који су у оно доба живили на Ријечи. (Ово ње — од прилике — бити још прије очпшћења Црне Горе од потурчењака, и док је град Обод био у Турским рукама.) Ови двојица не могући братски у заједници живјети, почну се дијелити, но никако се не могоше нагодити око диобе, па позову Ђукана, да их судскијем начином погоди. Ђукан их је заиста лијепо и баш *погодио*; видећи њихову распру око имања, извади двије кумбурлије, па их обојици скреше у прса: дим, дим! и затијем њихово имање подијели Црногорцима. По нар. пјесми, Ђукан је био побратим са војводом Вуксаном Булатовићем, и братимили су се онда, када се Вуксан спасао из тавнице скадарског Везира; и тадч му је Ђукан даровао коња под седло, и дао му пратиоце до у Ровца. (Писач Вуксаново биографије г. С. Н. Булатовић учитељ вели: да је вој Вуксан живио за времена Ђурђа Црнојевића; но према овоме — *немогуће* је, пошто је Ђукан — његов побратим — живио, много доцније.) Од два брата Бурића, воде поријекло сви Бурићи у Загреди; и то: од Илије Бурића: *Дрмљавићи* и *Ласковићи*; а од Ђукана *Мигровићи*.

На два брата — два Мићуновића;
 Осму књигу у Бјелице тврде,
 А на руке, два попа Милића;
 А девету у Цуце камене,
 На два брата — два Рогановића;
 А десету на Кчево крваво,
 На сокола Вукала сердара;
 Једанајесту у Ожеговице,
 А на руке бану Матијашу.
 У књиге их Ђукан поздравио:
 „На ноге те српски соколови!
 Хајте мене на Пољане равне,
 У неђељу најпрва која је,
 Да чекамо бега Љубовића,
 И његових свата пет стотина,

Да идемо бегу у сватове!“
 Њад је Ђукан књиге растурио,
 Па настави рујно пити вино.
 Дан и по дан и неђеља дође;
 Уранио Бурићу Ђукане,
 Умио се и Богу молио,
 И попио кафу и ракију;
 Па прихвати сјајна цеввердана,
 И свијетло од боја оружје,
 Па га ето на главицу зборну,
 И покупи друга неколико,
 Од питома Кчева поносита;
 Оде с њима на Пољане равне —
 Ту је сию, те се одморио;

(Свршиће се.)

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЖЕНСКЕ ПЈЕСМЕ.

*

Игра коло на поље Једноше,
 У то коло Милош и Милица;
 На Милошу токе позлаћене,
 На Милици три златна бердана
 Ђердан звекне, њему срце јекне

* * * CRNE GORE

Чула, чула ревенцула,
 Ребет текла и претекла,
 На матицу кобилицу,
 Ђера Пера у ручицу:
 „Оди, Перо, да вечераш!“
 — „Не могу ти вечерати,
 Ни у кући погледати —
 У кући је паун птица,
 Име му је Раде,
 Паде на ливаде,
 За њим буле огребене,
 И ђевојке расплетене!“

* * *

Научих се вино пити;
 Немах зашто вино пити,
 Но продадох жени нити;
 Поче мене жена бити,
 А ја жени говорити:
 „Ах! не мој ме, жено, бити,
 Купићу ти нове нити,

Помоћу ти уводити
 И у брдо и у нити!...“

* * *

Кол'ка је ноћца ноћашња,
 Нигда ми санка не дође;
 Слушајућ' л'јепе ђевојке;
 Ђевојке танко пјевају,
 Сјајна Милка највише,
 У свакој мене помепе:
 „Бе ми мој Ђорђе не дође!
 Ал' су му коњи застали,
 Али му мајка не даје;
 Ако су коњи застали,
 Вуци му коње покљали;
 Ако му мајка не даје,
 Душа јој раја не'мала,
 Под њом се земља пропала,
 Што мога чува драгана!...“

* * *

Сунчево — соколово,
 Демирово — Деспотово,
 Деспот паде на ливаде,
 За њим буле гологлаве,
 И орлови, голубови,
 И сви коњи копитови; —
 Ар коњи — вар коњи!
 Ко је јунак да идемо
 На цареву војску!

Приближио Једношки.

НАРОДНЕ ПРИЧЕ

(из Љешанске Нахије).

Калуђер и пастир.

Неки калуђер, идући путем са једним слугом, примакне се једноме селу, у којему никога не познаваше, а већ се ноћ примакла, па не знаваше, ће ће ноћити. Срете једнога чобана и назове му: „Добро вече, чобане! —

„Добра ти срећа, духовниче!“ Одговори чобан.

„Ко најбоље живи у овом селу? — Запита калуђер. —

„Најбоље једна баба — има јој 120 година — рече чобан. —

„Не питам те ја то, јадан не био, но ко најбоље стоји у ово село?“ —

„Најбоље они мајстор те зиђе ону кућу на сред села, он по ваздан стоји!“ — рече чобан.“ —

„Не питам те ја то, но ко најбоље пролази у ово село?“ — запита калуђер. —

„Најбоље поп, он по ваз дан иде тамо па овамо!“ — одговори чобан.

Калуђер се наљути, обрну се па рече: „А што ту забраштајеш, црка данас!“ — „А тебе помога Бог,“ одговори чобан.

Пошто калуђер неколико одмакле, рече му онај момак: „Вала, духовниче, надмудри те они чобан на нас.“ —

Овоме се учини за здо, па се приобрне: „Камоте, чобане, не стекло ти се оно, што сам ти рекао!“ —

„Ни тебе оно, што сам ти ја рекао, калуђере,“ рече чобан и тако се раздвојише...“

Зло и добро.

Кад је света краљица путовала по земљи и свуђ по овијема селима долазила, наспути проз једну гору са својом слугом, и нађе покрај пута једну ђевојку на пашу, која је била прави богаљ. Ђевојка је крај пута сјећела, а краљица јој назове: „Помага Бог!“ — Ђевојка нешто промрмља, ма се и не подигне. Св. краљица се обрне, погледа је па рече: „Ајде, ђевојко, Бог ти да добри нарок!“ —

Идући даље путем кроз шуму, нађоше и другу ђевојку код стоке, ма та не бјеше ка она прва но згодна ка вила; сједијаше крај пута и плетијаше. краљица јој назове: „Помага Бог!“ — Ђевојка се подигне, поклони се мало и одговори: „Добра ви срећа!“ Пошто се мало одмакоше, обрну се краљица, погледа је и рече: „Ајде ђевојко, Бог ти да жли нарок!“... Момак се томе зачуди и запита је: „Зашто онако богаљч благослови, а ову уредну ђевојку прокле...“ Св. краљица одговори: „Зато! — боље је да они сужањ нађе доброга и уреднога домаћина. па ће некако моћи живјети, а да буде домаћин ка она, био би звек и калијеж с њима; а ова уредна и са слабијем домаћином, кад је она оваква, моћте пролазити...“

Божја милост.

Неки наш пође у побратима у Котор. Побратим му се овесели и дочека га из најбоље, ка̄ поправ побратима. Између осталог дадне му и кафу. Но пошто наш никад не бјеше прије пио кафу, пригне с њом једнак и опрли се, па се вас стресе и рече: „Ох! — побратиме, како се ово зове!“ —

„Милост Божа“ — одговори которанин. —

Кад сјутрадан наш сељак крене дома, почне захваљивати побратиму: „Збогом, побратиме, и фалати, овђе ти се сваке среће находило, а милости боже ти се никад у кући не находило!.....“

Приближежио : Т. Ђ.

Дивно га дочекали.

Дошао неки сељак у варош, да прошета и да мало упознаде варошки живот. Шетао је дуго — цео дан до мрака, а већ онда бјеше огладнио, а богме и уморио се, скитајући се по варошким улицама, па пође да тражи, ће ће да коначи и вечера. Дође у једну крчму, па запита:

„Да ме не бисте пустили ноћас на коначак овђе, а не тражим ви много?!“

— „Бисмо, како не! Овђе ће ти лијепо бити; постељу ћеш имати фину, а наћи ћемо ти што и за вечеру!..“

— „О, помога ви Бог!“ додаде чика и весело сједе, па помисли у себи: нека барем ноћас лијепо починем, код овога необриваника!..

Поставише вечеру.

„Оди, стари, оди ти што вечерати?!“

— „Оћу, ка' нећу, но ми је при мушно ма оћу;...“

— „Оли још, стари? Ево има меса!“

— „Оћу, Бог ви да! Вазда имали и свога ситимали!“

— „Оли вина?!“

— „А! то је моја душа — донес!..“

Он се је чудно видећи, како га крчмар и крчмарица дивно чашћавају, па је већ мислио, да су му нешто своји, па га познају.

Крчмар га је нудио и јелом и пићем, а старац је све то радо дочекивао са својим широким апетитом, док се накључао на сваки крај.

Дође земан да лијегају. Старцу су уступили најљепшу постељу, коју је он сам по својој вољи изабрао.

Непрестано је благосивљао крчмара, и његову жену, што му тако дивно, за све угђу — баш по његовој вољи.

Сироме! Мислио је: да се то све даје *цабе* — за љубав, а није ни снијевао, о каквој плаћи, за то, и ако му је дивно било спавати; таман је лијепо починуо!

У јутро, као обично, устали су. Старац се обуче, умије се и прекрсти, задивке стругу, па онда:

„Е, збогом! и опростите, што сам ве удавио!..“

— „Чекај, жив био, да платиш!..“

— „Што?!“

— „Да платиш коначак и вечеру — а да ко ће за тебе плаћат?!“

— „Хм! Виђи ти орјата поганого! Да платим оно, што сам изио и лежа?! Је ли то икад било, од ка' је вран поцрнрио?!“

— „Море, не тежај. но дај плати! Ја те нијесам овђе звао, по си сâм тражио — па не био!...“

— „А, ма, да не дам, солда црвенога, но ми се одби, молит те поштено, е ћу герелат' дома; па ти нећу никад више у њу, не бој се, ни да Бог! У орјата поганого! Пй!... А, да си ми доша у ону моју појату, каква је гођ, нашли бисмо да вечерамо; ма ти не бих, заиста плаће, ни Бог судио; не бих ти ја то мога' рећ' од црнога образа, но ми се мани докле није сад *друга* била!...“

— „Дај, дај; нема ту друге; ово је крчма!“

— „Нећу!“ — „Оћеш!“ Погонили су се дуго; и најзад, старац буде судом принуђен, те плати све.

Отишао је кукајући. за онијем што је дао у крчму, али се опаметио — нигда више није одио ни даље у варош, а још мање на квартир у крчму. Он је од тада био најгори противник сваке крчме, и ко му је гођ за њу што поменуо, он је ијетко, говорио: „Не збори ми за крчму, ту се амбисало, пљаду лаката! Она ми је скрчумала неколико виријуна (sic = форинти) ма неће никад више, док сам ја жив; но бих ради' поћ' на цигањска врата но на крчмарска!...“

Прибиљежио: Ђуриновски.

НАРОДНЕ ЗАГОНЕТКЕ.

Бијела је снијег није, опипат се не може, а кроза њу се не види? (магла).

Пет баба шетају око долине нити се упоредише, нити се уморише (игле пlegtиће).

Што уз кола иде, а не треба? (шкрип).

Земљу рије, а живо није? (раоник).

Шта ми ти је, да ми ти је: — Пуна ћбоса пркоса? (паприка).

Цио свијет украси, а себе не мога? (игла).

Што ми ти је да мити је? — Ко у селу ђеце има највише? (учитељ).

Од живог је, живо није, ни зборити умије, ти је питај она збори, на свашто ти одговори? (књига).

Скочи срна иза трна, ђе паде — ту стаде, на то мјесто дух даде? (искра).

Четири брата једну капу носе? (кола).

Нема ни душе ни вјере, па му исто цио свијет вјерује? (мјера-кантар).

На сред поља лонац ври, нити га ко стигне, ни притиче? (мравињак).

Брдом иде вук није, рокове има, во није, самар носи, коњ није? (пуж).

Дивље и питомо, па се држе боље него брат и сестра? (калами).

Није теже од литре а шест коња не може га на врх брда извући? (кљупко пређе).

Два се брата побихе, живог трећег родише? (крем и огњило).

С обије стране бријег, а у средини вије снијег? (сито и брашно).

Прибиљежио: В. Ј.

А Ф О Р И З М И В О Ј Н И Ч К И.

И варвари имају своја начела, за која радосно умиру. (Љуб. Ненадовић.)

Слобода и није ништа друго, него тачно вршење правичних и за свакога једнаких грађанских закона. (Бота.)

Ко није за времена себе у крв улио оне умјетности, које су у истини, и врелим данима борбе тако потребни, тај неће бити дорастао ни за какву ратну задаћу. (Драгашевић.)

Рат све чини на свијету, и без њега је цио свијет мртав. (Наполеон.)

Добар и срећан почетак рата, залога је за будуће успјехе. (Ђурић.)

Што је киша за земљу, то су ратови за човјечанство. (Хабес.)

Преферана дисциплина убија ону вољу у хитрину, која постоји код ваљаних војника. (Лагранж.)

Који народ у слободи и цивилизацији угине, он је својевољно пристао на то, да гв нестане. (Љ. Ненадовић.)

Што је душа и крвна циркулација у тијелу за опстанак људскога организма, то су ратови и јунаштво за напредак опште-човјечанског организма. (Прудон.)

Није лоше угледати се и на туђе врлине (т. ј. војске), јер ко зна цијенити и поштовати *туђе* врлине, он ће имати и *својих*. (Драгашевић.)

Они, који проповиједају угодности за војника и попустљивост у дисциплини, у исто вријеме проповиједају и развратност војске. (Фосколо.)

Једна искрена послушност много губи од своје вриједности, кад се на извршење заповијести иде *размишљајући се*. (Метастазео.)

Прикупио: Ђорђе М. Драговић, под-поручик.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

СРПСКЕ НАРОДНЕ ИЗРЕКЕ И РАЗНЕ РИЈЕЧИ.

1. Примјене.

Мучати. — 1. Као заливен.

Навалиши (на што). — 1. Као прасе на корито. 2. Као смрт на бабу. 3. Као баба у рај.

Накитиши се. — Као први маја. Код католика опћине перашке постоји обичај, да се на први маја попну испред кућа искићене гране са разним бојама, као неко божићно дрво.

Нашануши. — Као врране на мрцину.

Нсћи — (што или кога.) 1. Као да је по мраку тражио. 2. Као да је зажетих очи тражио.

Невин, а, о. — 1. Као од мајке рођен. 2. Као светац.

Не вјеровати. — Као ни Турчину.

Не моћи (без шта). — Као дијете без сисе.

Не разумљети се (у чему). — 1. Као магарац у петрусин. 2. Као магарац у кантар. Тако у Летопису за *приличити*. У Капет. мјесто магарац стоји кењац.

Несрећан, кна, о. — Као да се на цркву каменом бацио.

- Обрћаше се.* — Као на игли.
- Огулаши.* — 1. Као роб господара. 2. Као снаха хрђаву свекрву.
- Одовараше.* — Као преко воље.
- Одулиши се.* — Као зла година. У Летопису тако за *ошегнути се* али мјесто „зла“ стоји „гладна.“
- Округао, гла, о.* — Као јабука.
- Окулиши (кога)* — Као гладни вукови.
- Отићи* (од шта, чега). — Као опарен (или опржен) Тако Л. Јововић (Бос. Вила 1893. и Просвјета 1892) за „поћи.“
- Пазариши.* — Као Перо с јабукама, (значи цјење продавати него купити.)
- Пазити се.* — Као кучак и мачка.
- Пануши.* — Као лист о јесени
- Пењаше се.* — Као дивокоза.
- Пјан, а, о.* — 1. Као чап 2. Као ћускија.
- Пиши.* — 1. Као Турчин. 2. Као бадњак.
- Пјеваше* — 1. Као кокот.
- Пливаше.* — 1. Као плуто. 2. Као галеб (птица).
- Подрашиши.* — Као вјештица.
- Понијети се.* — 1. Као паун перјем. 2. Као невјеста сватовима.
- Понесиши се.* — Као да је благо задобио.
- Пошонуши.* — Као олово.
- Поштен.* — Као најпоштени Кртољанин.
- Прави.* — Као свијена.
- Пренесиши се.* — Као циганин.
- Прилијепљаше.* — Као смола.

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

Приближежио: Јован Секуловић.

К Њ И Ж Е В Н О С Т

К њ и ж е в н е б и љ е ш к е.

Његова Светост Патријарх Георгије Бранковић и Српска просвета. У Срп. Карловцима, српска манастирска штампарија 1900. Стр. 69. Цијена? (Са сликом). Написао *Ђорђе Магарашевић*, професор. — Овдје се подробно описује десетогодишњи благотворни рад српског патријарха Бранковића на развићу и ојачању народно црквеног живота онамошњег Српства, на што је већ жртвовао 427.000 франака.

Др. *Михаил В. Вујић* — **Економно политички погледи** — Дубровчанина *Николe Вида Гучетића* из друге половине XVI вијека. Ср. Карловци, српска манастирска штампарија 1900. — Ово су веома занимљиви назови политичко привредног рада чувенога дубровачког властелина Николе Вида Гучетића, једнога између првих економских мислиоца свега ондашњег јевропског запада. У свој расправи писац се највише зауставља на дјело „О стању државе према схватању Аристотелову са новим примјерима у осмодневним разговорима.“ Књига износи шест табака in octavo, а цијена јој је 1 динар.

Иво Бишкo — **са Јадранских обала** (10 свеска „мале библиотеке). У Мостару 1900 Издање и штампа издавачке књижарнице Пахер и Кисића. — Овдје је писац дао шест лијепих слика: „На растанку“, „на сунчевој жези“, „биједа“, „невјера“, „у жељезничком вагону“ и „алелуја“. Ту се огледа, и ако у тону песимизма, жаркост пишчевих осјећаја, саучешће у патњама пострадалих јунака љубави, оригиналност и живост приповиједања.

„**Накипъ.**“ Изашла је драма, у 4 чина, коју је написао чувени руски белетрист *П. Боборикинъ*.

Нове приповијетке -- *Василије Веригина* — садрже успомене о генералу Скобељеву у Турској и средњој Азији.

„**На побывкѣ**“, нов роман руског хумористе *Н. А. Љелкина* изашао је на руском језику.

Јанъ Гусъ, драма въ пяти дѣйствіяхъ, переводъ съ чешкаго *И. М. Иванина* и *И. И. Гиљака*, книгоиздатељство *И. К. Голубева* въ Москвѣ.

Гдје је љубав ту је и Бог. Из прича за народ од грофа *Л. Толстоја*, превео *Нектарије Аргировић* Цијена 10 филара, Вршац, 1900, артистички завод удове *Ј. Е. Кирхнерке*.

У књизи је свега 15 страница. Веома је поучна, прожета хришћанским дидактизмом. Овакве религиозне рефлексije кадрo је излити само побожно и хумано руско срце.

Најглавније болести наших усјева, написао *Филип Јерговић*, професор. Цетиње, к. ц. државна штампарија 1900. — У овој књизи писац је пружио народу лијепа упутства, како да спасе усјеве своје од онх болести, од којих највише пате и упозорио их на спољашње знакове, по

којима се заразе распознају. Писац је књигу са сликама специјално посветио народу, којом ће се заиста, ако буде шљедовао, овај и помоћи. Овакав благодаран труд г-на професора Јерговића радо се чита, па и ко се земљодјелством лично не бави. Књига износи шест штампаних табака обичне осмине.

Велизар по Мармонтелу спјевао *Живко Драговић*. Књ. цр. државна штампарија 1890.

Српска књижевна задруга намјерава издати у наредном колу прву и другу књигу пјесама нашег Војислава.

Сто-педесет-годишњица Павла Јосифа Шафарика — испунила се крајем априла мјесеца. Том приликом браћа чеси пренијели су земне остатке свом великану из старог карлинског гробља у ново Волшанско.

Њемачка штампа о нашем Књазу Господару овако се одазива :

Нијемци, били ма какве вјере, нијесу баш никако пријатељи Словенима, нарочито православним Словенима, а најмање Србима и Црној Гори. Па ипак ево шта пише бечки „Der Bazar“ у свом 6. броју од о. г. о Књазу Николи и његовој кћерци, нашљедници талијанског пријестола. „Највећи међу пјесницима владарима без поговора је један Књаз, од којег би свијет, који га не познаје, то најмање слутио. Он, господар црних брда, црногорски Књаз Никола, прави је бард свога народа, и кад гуслар пјева уз гусле, онда је то већином пјесма „која је потекла из душе Књажеве.“ По себи се разумије, већином су патристични мотиви, који одушевљавају Књаза пјесника, — његове драме, међу којима прво мјесто заузима Балканска Царица, славе само српску земљу и српски народ. Штета, што се о југословенским пјесницима овдје код нас тако мало зна, — иначе би Књаз Никола зацвијело спадао међу оне пјеснике, којима бисмо и ми у нашем његовању књижевности радо дали почасно мјесто. Лијепи дар очев наслеђила је и кнегињица Јелена, нашљедница талијанске круне. Све њене пјесме носе на себи печат правог српског духа и приближују се обличком и садржајем својим сасвим српској народној појезији. Али лијепа кћерца Црне Горе, која ће једном красити талијански краљевски пријесто, није само пјесник, него је и заиста одлична сликарка и управо ејајна у цртању карикатура.“

Реформа календара — зове се књига професора *Максима Трпковића*. У његовом огласу стоји :

Максим Трпковић професор, издао је књигу: „Реформа Календара.“ У свом књижевном огласу вели: У њој сам изложио у главном погрјешке и недостатке нашег (Јулијанског) и Грегоријанског календара, и изнио пројект како би требало извршити тачну реформу оба ова календара, па да сви хришћани имају један заједнички календар, који се никада не би морао мијењати. По томе пројекту: имаћемо година од двије врсте као и до сада: простих, са 365 и преступних са 366 дана. Преступне су оне године, које се могу подијелити са 4 без остатка. Изузимају се године, којима се завршују вијекови; оне су преступне, ако се могу подијелити са 9 без остатка или са остатком 4. Све су остале године просте. На тај начин опадају по 7 дана у свакој периоди од 900 година. Средња вриједност нове године потпуно је једнака са сунчаном или тропском годином

и износи: 365 дана, 5 часова, 48 минута и 48 секунда. Из садашњег календара треба избацити 15 дана, да би се довео на стање у вријеме Христово рођења. Или избацити 13 дана, да би се довео на стање у вријеме Никејскога Сабора (325 год.) У овом другом случају западни Хришћани треба само да измијене њихово правило о преступним годинама на крају вјекова, да усвоје правило по овоме пројекту, па су оба календара у основи изједначена. Књига износи скоро 4 штампана табака. Цијена 0.50. динара.“

ИЗ НАШЕГ ПОЗОРИШТА.

Друштво Г-на Драг. Крسمановића стпочело је послије ускреса опет своје представе са појачаним освљем. Ево неколико тих комада, које на позорници нашој виђесмо:

- „Бидо“ од Јанка Веселиновића и Д. Брзака.
- „Пут око земље“.
- „Сирото дијете,“ превод с муслманског, од Намик Кемала.
- „Наход и Даница,“ од Глогића.
- „Низ бисера,“ с њемачког.
- „Диран и Диран,“ француског.
- „Париска сиротиња,“ драма у 6 чинова, од Бризбанар и Нис
- „Отело,“ од Шекспира.
- „Распикућа,“ чаробна игра са пјевањем, од Рајмунда.
- „Као вјереници препоручују се,“ тала у 1 чину, од Ерн. Витерта.
- „Шумска ружа,“ с њемачког.

† Ч И Т У Л А.

Скоро је преминуо у вјечност професор петроградске Дух. Академије, **Василије Васиљевић Болотов**, доктор историк, који је својим радом, већином на црквеном пољу, стекао свјетски глас. Говорио је на разним језицима, а при смрти, у агонији, копски. Велики је то губитак пренијела руска наука за оваким капацитетом. Сам Цар лично је телеграфом изразио Академији своје саучешће.

И уредник овог листа благодарни је његов ученик. Поред школских часова, онајвише са њим у друштву стече живе лекције из уста његових, које се никада заборавити не даду.

Лака му Велика Словенска земља, којој је сав живот посветио! —

Прощайте, незабвенный дорогой учитель мой! Отдохните отъ тяжкихъ трудовъ — покойтесь до радостнаго утра!...